INLEYDING
TOT DE
PRAKTYK
DER
ALGEMEENE
SCHILDERKONST;

WAAR IN

Neffens de Heerlijkheid en Nuttigheid der selve, kortelijk werd aangewesen, wat dingen tot grondig verstand der Schilderkonst behooren geweeten te zijn; en op wat wijse men sijn Oeffening, om daar in een volkomen Meester te worden, behoorlijk aanleggen sal.

Door W. GOEREE.

In desen vierden Druk van den Auteur nieuwlijx oversien

T'AMSTELDAM,

By ANDRIES VAN DAMME,
Boekverkoper op 't Rokkin besijden de Beurs
ANNO 1704.

INLEYDING

TOT DE

Praktyk der Algemeene

SCHILDERKONST.

Eerste Hoofdstuk.

Y Menschen, zijnde het grootste Meester-stuk van de Goddelijke Schepping, zijn daarom geen redelijke ziel ingeboesemd, dat wy met onsen vernuftigen geest altijd in aardsche nooddruftigheden, en wellusten des vlees souden omvroeten, (want die geluksaligheid hebben ook de onredelijke Dieren in dit leven met ons gemeen:) Maar op dat wy ook een groot deel van onsen korten, doch kostelijken tijd souden aanleggen, om heerlijke Konsten en Wetenschappen, tot nut van het gantsche Menschdom uyt te vinden, die te oeffenen, en ook aan andere, na het talent van bequaamheid dat yeder is toebetrouwt, door maniere van Onderwijs mede te deelen; gemerkt Inleiding;

't Soeken van Konst en Wetenschap is den Mensch onder alle Schepselen alleen gegeven.

dit alleen voor den Mensche een eigen en van Godt ontfangen goed is, dat hy door de Deugd en Reden alle ongetemde harts-togten bedwingen, en met goede order sijnen geest, benefsens het soeken van 't eeuwige goed, bestieren kan, tot aanleiding aller vrye konsten; sonder welke gave te besitten, het onmogelijk is, sekerlijk te weeten, hoe verre ons den Maker van alles, boven de Onredelijke beesten gesteld heeft.

Neerstigheid der Oude.

En seker, wanneer wy de Schriften der Oude met opmerking doorwandelen, en de neerstigheid beschouwen die voorhenen tot voortsetting van doorluchtige Konsten wierd aangewend; wy moeten bekennen datze als tot een eeuwig verwijt van de hedendaagse traagheid, in die gedrukte Bladen afgeschilderd staan.

Exempel van de Atheners,

Ons gedenkt, onder veel andere staaltjens van *Solon*, een der seven Wijsen in Griekenland, gelesen te hebben, dat hy (siende de ledigheid der Inwoonderen van Athenen, die doenmaals in Vrede zaten) het Volk tot de oeffening aller konsten aanleide; gevende haar een Wet, dat soodanigen Sone niet en soude gehouden wesen sijnen Vader te onderhouden, die hem in een konsteloose onwetentheid had opgevoed. Soo moesten ook eertijds, volgens d'aaloude Wetten der Egiptenaaren, alle Jongelingen bekend maken, met welk een Konstoeffening, of Hand-werk sy haar geneerden: ja die van Athenen en Roomen onderhielden een Wet, dat yder, 't zy wie hy ook was, een teeken langs de straate moest dragen, daar mede

en der Egyptenaars en Romeinen.

mede hy bekend maakte met wat Konſte hy hem bezig hield.

Maar indien in onſe dagen, daar in de meeſte Jonkheid na een wulpſe ledigheid jaagt, ſoodanige Wetten vande Raadhuiſen wierden afgekondigt, daar is niet aan te twijffelen, of ſy ſouden menigte van die, voor een laſtige Pijn-bank verſtrekken; ende miſſchien ook grootelijks ten ſpijte van die Menſchen zijn, welke de harſſenen van ſoo onmenſchelijken gebak zijn ſamen geſet, dat het haar onverdraaglijk valt te ſien, dat'er onder al de ledige noch yemand gevonden word, die uyt liefde yts voortbrengt, dat tot opwekkinge en nader onderſoek der Konſten dienen kan: van welke dan ook ſeer ligt is af te nemen, hoe verre het uyt hunne gedachten moet weſen, ſels een konſtige vond, ten nutte van haaren naaſten op te viſſen, en in 't licht te brengen. Men kan de ſulke bequamelijk ſtellen onder de onkundige, die den rijkdom van een brave Konſt te beſitten, nooyt genoten hebben. Het moet des wegen niemand vremd dunken, dat 'er vele wetenſchappen het ongeluk hebben, datze van den meeſten hoop klein geächt, ja veele, die uytnemende zijn, veracht, en deftige Werk-meeſters met kleine eerbiedigheid aangeſien worden. *Het ſchijnd*, zegt Sidonius Apollinaris, *als door een natuurlijk gebrek in de herten der Menſchen ingeprent te zijn, dat die gene welke de Konſten niet en verſtaan, ook van de Konſtenaars weinig werks maken.* Ten kan ook niet wel weſen, dat ymand, die geen ſmaak in de vrugt hebbende, den boom ſoude in eeren

Na latigheid der Jonkheid in 't oeffenen der Konſten.

Dat'er ook benijders van de voorſetters der Konſten zijn.

Wat van de ſoodanige te denken ſtaat.

De Konſten hebben geen groter vyanden als dieze niet verſtaan.

ren houden, of de Soogelingen beſchermen, die hare Baarmoeder en Voedſter de keel afſteekt.

Die eenige Konſt bemint ſal noyt de Sshilderkonſt verachten.

Maar om een woord uyt de borſt te ſpreken: wie ſal als een verſtandig Man, eenige Konſt beminnen, die niet met de aldergrootſte eerbiedigheid de *Schilderkonſt*, als een opperſte Voogdeſſe, Voortbrengſter en Beſtierſter aller Konſten, ſal eeren? een Konſt, die uyt aanleiding der natuure voort-komende, en de volmaaktheid der ſelve voornamentlijk tot haar Meeſtereſſe bezit.

Dat wy de kleinagtinge der Schilderkonſt ſullen wederſpreken, door aanwijſing wat tot de ſelve behoord.

Doch op dat wy het ligtveerdig oordeel der gene die deſelve verachten, ofte de hoogſte volmaaktheden en vermogens der *Schilderkonſt*, gantſch ligt en los ſtellen, (even of die ſonder eenige arbeidſame Studie begrepen, en ſoo ligt kon bekomen worden, als een gering en ſlaafagtig hand-werk;) hebben wy voorgenomen in deſe *Inleyding* te toonen, wat tot een geleerd en volkomen Schilder-Meeſter noodwendig moet verſtaan worden; op dat yder (ſiende wat tot deſe Konſt behoord,) leere een grootachtinge van de ſelve te hebben, en niet te meenen datze *Om Broot loopt*, alsmen tot verachtinge wel is gewoon te ſeggen; of datze in het voedzand leid, om dat op deſe of gene plaats, duſdanige ſmaadheid, ſoo aan deſe als aan veele andere Konſten uyt de Schilder-en Teiken-konſt voortkomende, word aangedaan.

waar de kleinagting eener Konſt ſomtijds van daan komt.

Maar hier ontrent moetmen aanmerken, dat deſe miſlag niet ſoo ſeer voort-komt van de Konſte, als wel te mets van ſommige Overheden, en 't gemeene Volk die hun daar in navol-

gen; gelijkerwijs *Albert Durer* dat eenige Magistraats Persoonen eens aardig onder de neus vreef, ter tijd als sy hem een deftig Tafereel vertoonden, ('t geen *Durer*, wegens de konst die'er in stak, met verwonderinge aansag, en dapper prees,) en daar op seer verachtelijk seiden, *De Meester die dat Stuk geschilderd heeft*, *is hier van armoede in 't Gast-huys gestorven.* Meenende *Durer* daar door stilswijgende te vermanen, Dat, al was hy een Groot Meester, hy zig op sijn konst niet behoefde te verlaten, wantze hem daar niet meer om achten wouden. Doch hy antwoorde fluks: *Gy moogt u des zeker wel beroemen, dat gy soodanigen Man (door welken uwe Stad een eeuwigen naam had konnen krijgen,) soo weinig geacht hebt.* Aardig antwoord van A. Durer.

Eer wy nochtans toonen, wat noodsakelijke wetenschappen tot de Praktijk der Algemeene Schilderkonst behooren verstaan te zijn, willen wy eerst eens kortelijk den Oorsprong, Oudheid, heerlijkheid en nuttigheid der selver ophalen, om alsoo beter tot het overige aangeleid te worden.

Even dan als'er niets en is, dat te gelijk sijn begin en sijn volmaaktheid t'effens bekomt, alsoo zijn ook de Konsten niet te samen met ons gemoed uyt den Hemel gevallen: maar sy zijn hier op aarden uytgevonden, en in den voortgang des tijds by weinig en weinig opgemaakt. Maar soo ruw en onvolmaakt is ook de Schilderkonst in haar eerste beginsel geweest; ja sodanig gesteld, dat de oudste Schilders [volgens 't geene *Franciscus Junius* uyt *Ælianus* aanwijst] genootsaakt waaren, by elke afbeeldin-

De Konsten zijn in haar eerste vinding onvolmaakt.

Naaktheid der Schilderkonst in den beginne.

ge, de benaminge met letteren daar by te ſchrijven, op datmen mogt bekennen, welk een Os, Ezel, Paard, of Boom was.

Oorſpronk der Schilderkonſt.

De geringheid van haar klein begin, kan ook afgenomen worden, uyt het gene de Grieken voorgeven: namentlijk, dat een Schaapherder, na de ſchaduwe die een ſijner Schapen op de grond-vlakte van den Zant-oever maakte, met ſijnen ſtaf een omtrek ſchreef; [alhoewel andere ſeggen dat het na de ſchaduwe van een Menſche was,) en dat die wetenſchap ſedert aan de Korinthers is overgebleven, en verder opgequeekt. Doch wie ſekerlijk den eerſten Schilder is geweeſt, of de Teikenkunde in de weereld gebragt heeft, ende wanneer die is gevonden, is ganſch onſeker. Doch *Plinius* zegt dat het eenen *Gyges Lydius* is geweeſt, dieze eerſt in Egypten ſoude gebragt hebben.

Den eerſten Schilder onſeker.

't behagen in de Schilder konſt heeft die doen toenemen,

Wanneer nu de Konſt op den eerſten trap geraakt was, is ligt te gelooven, dat de menſchen daar in terſtond behagen hebben gekregen, gemerkt wy als van natuure genegen zijn om alles te beminnen wat ſchoon en fraay is. En „*Quintilianus* zeid, dat de Goddelijke voorſie„nigheid den menſche deze gave gegeven heeft, „op dat hun de heerlikſte dingen beſt ſouden „behagen. En *Arnobius*, willende ons van den oorſprong en de voortgang der Konſten een „beſchrijvinge geven, zeid; Ons arm en ge„brekkig leven, ziende dat veele dingen by ge„val wel ſloegen; (dewijl het navolgt, ar„beid, ende beproefd, dewijl het nu en dan „eenen misſlag begaat, verbeterd en veranderd „heeft uyt dit beriſpen ſijnes bedrijfs, eenige

Hoedanig bevorderd.

„kleine

„ kleine beginſelen der Konſte voortgebracht, „ welke het daar na meer bearbeid en verçierd heeft. Inſonderheid heeft dit ſeer ſterk ſijn voortgang beginnen te nemen, wanneer het geld, d'eer, en de rijke belooning zijn kragt ontrent de Konſtenaars heeft beginnen te oefenen: want de Goud-ſucht heeft al van oudsher den toom van deugd en ondeugd in ſijn geweld gehad; gelijk die van Phenicien uyt dat inſigt daarom hare Goden met geld-taſſen op de zijden plagten te maken, om de groote macht der ſelve, door 't Goud datze in hunne Taſſen droegen, daar mede te beduiden.

Konſten worden voornamelijk door belooning op gequeekt.

't Geld, is ook een Leet meeſter ontrent de Konſten.

Maar niet tegenſtaande de Konſten in den beginne, dikwils ſeer nauw binnen de palen van eenig Landſchap of Koningrijk, en onder een byzonder Volk gehuisveſt wierden, zijnze evenwel meenigmaal door d'Oorlogen, en verſtroijingen der Volken, by andere overgegaan, gelijk de Oude Hiſtorien doorgaans getuigen. Een merkelijk exempel geeft ons *Athenæus*, op 't einde van ſijn vierde Boek, daar hy aldus ſpreekt: Alderhande konſten en weten- „ ſchappen zijn herboren geworden, ten tij- „ den als den zevenſten Koning *Ptolemeus* het „ opperſte gebied in Egypten voerde. Want „ als deſen Koning vele Ingeſetene ombracht, „ en meenigte van aanſienlijke Mannen, die „ met ſijne Broeder opgequeekt waren, in Bal- „ lingſchap zond, is 't gebeurd, dat gantſche „ Steden en Eylanden met Letter-konſtenaars, „ Philoſophen, Land-meeters, Muſikanten, „ Schilders, School-meeſters, Medicijns, en „ meer andere Konſtenaars zijn vervuld gewor-

De Konſten zijn door verſtroijng der Volken gemeen worden.

„den. Deze Ballingen hebben naderhand een „menigte van brave Mannen voortgebracht, „vermits ſy om haar koſt te winnen, gedwon„gen waaren andere te Onderwijſen in 't gene „ſy geleerd hadden.

Alleen wooning verhinderd dat de konſten gemeen worden.

Men heeft ook doorgaans gemerkt dat die Natien, welke geen gemeene omgang met andere Volken wilden houden, noch haare eige wetenſchappen aan de Weereld bekend maken, ook veele konſten hebben moeten derven, daar in ſy anderſints lichtelijk hadden konnen uytmunten. En deze miſlag is ook 't allen tijden onder de Sineſen oorſaak geweeſt, datze tot op deſen dag, de voornaamſte gronden van de Teiken-en Schilder-konſt niet verſtaan: niet tegenſtaande ſy in 't gemeen daar toe een groote luſt en genegentheid hebben, en ook ſterk onder hen geoeffend word: maar konnen (hoe gauwe Geeſten zy zijn) tegen die van Europa niet op. d'Oorſaak daar van is eensdeels, om datze haar niet verſtaan op de Schaduwen en Dagen, noch hebben ook geen kennis, om uyt de ſimpele verwen allerhande levendige Koleuren te temperen; waarom hare Schilderyen gemeenelijk zig ſeer bleek, plat en doods vertoonen, alhoewel by haar de ſchoonſte verwen van de weereld gevonden worden. En alhoewel ſy hunne aanſienlijke Zalen, Huis-gewelven en Tempelen, meeſt over-al met Beelden en andere dingen verçieren, zijnſe egter ſeer onwetende in de Sny-konſt en Giet-kunde. d'Oorſaak is datze de ware Teiken-konſt niet kennen, noch willen geen gemeenſchap ontrent haar doen met andere hebben. Ja ſy houden

Sineſen de regte Schilderkonſt onkundig.

den hare konst van 't Porseleyn te beschilderen soo verborgen, (dat sy met Indigo of zap van Weede doen) datze het aan niemand als aan hare Kinderen of Na-vrienden willen leeren; en houden 't selve ook meest op een afgescheide Plaats; die daarom een bysonder voorrecht heeft.

Gelijk nu de Schilderkonst heeft toegenomen, soo lang de mildheid en de ryke belooning der Grooten, de neerstigheid der eergierige aanqueekte om eenen onsterflijken Naam te verkrijgen; (wetende, dat indien sy die konden bereiken, het haar aan geen winst ontbreken sou;) alsoo heeft sy in tegendeel wederom beginnen af te nemen, soo dra de geld-liefde, de liefde tot de konst, uyt de herten der mogende Koningen en Vorsten begon te weeren: waar door aanstonds de groote Meesters verminderden, en daar was byna niemand die de konsten de hand boven 't hoofd hield; soo dat *Petronius* hier over gelegentheid genomen heeft, dit onder een aardige manier te beschrijven, als hy schijnt een verstandig Man te vragen naa d'oorsaak van die tegenwoordige moedeloosheid, en hoe het byquam dat de Schilderkonst, onder 't getal van verscheide geestige konsten, die t'eenemaal vervallen zijn, niet soo veel als de minste schaduwe van haar vorige uytnementheid behield? Sijn antwoord was, (zeid hy) „Dat de geldgierigheid deze verandering had „ingebragt. De vrye konsten bloeiden eertijds, soo lang als de ware deugd in waarde „gehouden wierd; dies sogten ook de Men„schen alderhande konsten om strijd aan den „dag te brengen, niet willende dat yets, 't „welk

Soo lang de rijke belooning dunrde was de Schilderkonst aan ,t bloeijen.

Oorsaak van den onder gang der Schilderkonst door Petronius aardig afgeschetst.

„ 't welk den na-komelingen voordeelig wefen „ mogt, verholen bleef. Soo is'et, om van de „ Giet-konftenaars een weinig te fpreeken, dat „ *Lyfippus* van enkele armoede onder de voet geraakt is, terwijl hy ontrent den omtrek van „ een ftatuë bleef hangen; dat *Miron*, die de „ levende Ziel van Menfchen en wilde Beeften, „ byna in 't koper fchijnt vervat te hebben, „ geenen erfgenaam vond. Wy daar-en-tegen in „ Wijn en allerley onkuiffe luften verfopen liggende, hebben 't hert niet om na kennis van „ voltrokke konften te ftaan; en vermits het ons „ ligter vald de oudheid te berifpen, dan na „ te volgen, gebeurt'et dat wy d'ondeugden „ maar alleen foeken te leeren, en andere in „ te planten. Laat het u dan niet vreemd voorkomen dat wy de Schilderkonft quijt-geworden zijn; aangefien thans een klompe gouds „ in 't oog van alle de Goden en Menfchen „ veel fchoonder fchijnd, dan 't gene *Appelles* „ en *Phydias* oyt gemaakt hebben.

De Schilder konft heeft altijd met de Geleertheid gebloeid.

't Word ook van de geheug-fchrijvers met verwondering aangemerkt, dat foo lange de geleerdheid en de welfprekendheid de overhand hadden, ook de Schilderkonft het hoofd heeft boven gehouden, en datze in tegendeel verfmolten en t'onder gegaan is, foo haaft als het met de geleerdheid gedaan was, gelijk de tijden van *Demofthenes* en *Cicero* getuigen konnen. 't Kan ook afgenomen worden uyt de bewijfen der gener die haar op de kennis der Antijke Penningen verftaan: want daar is een groot onderfcheid te merken, tuffchen de Medalien welke in de konft-bloeijenden tijd geflagen

d'Oude Penningen bewijfen wanneer de Konft op den hoogften trap geweeft is.

ſlagen, en d'andere welke gemaakt zijn wanneer de konſt door verſuim in veragting gekomen was, ſoo datmen uyt het na-ſporen der oude Penningen kan uytvorſſen, waar en wanneer de Giet, Sny-en Teikenkonſt meeſt gebloeid heeft.

Oudheid der Teiken konſt door haar nuttigheid beweſen.

Soo konnen wy ook de oudheid der Teikenkonſt eenigſints vaſt ſtellen, wanneer wy hare noodſakelijkheid willen aanmerken, want alhoewel ſy in den aanvang ſeer onvolkomen en naakt is geweeſt, heeft ſy evenwel in den beginne bequamelijk konnen dienen om de Geſchiedeniſſen der eerſte Vaderen door Beeld-Letteren op te teikenen, en te bewaren het gene noodig was den nakomelingen over te laten; ſoodanige gebruiken op ſteenen heeftmen in Egypten en in andere Landen gevonden, als *C. Tacitus* zeid. *F. Joſephus* getuigt van twee opgerigte kolommen in 't Heylig Land, op welk het bedrijf der Vaderen ingeſneden was; welke eenigſins noodig ſcheen, ſou de Weereld niet t'eenemaal van de voorige geſchiedeniſſen ontbloot geweeſt zijn. *Cicero* doodverfd ons dit kortelijk onder deſe woorden, als hy zeid: *'t Geene gevonden is om onſe gebreklijkheid te gemoet te komen, is veel ouder, dan 't geene maar alleen gevonden is om onſen luſt te verſadigen.* Te kennen gevende dat de konſten, welke tot beſtant van 't Menſchdom dienden, noodſakelijk ten tijde van de nootdruftige gevonden zijn, en dat de andere dingen, die tot vermaak der Ooge, Pragt en Praal dienden, nu en dan gevonden en opgekoeſterd zijn, ten tijde als 't Gezag en Staat-bekleeding der Grootmagtige

den

den Zetel beklom, en met de konſt en Vinders van dezelve veel op had. Dus is'et in die tijden gebeurd, (en 't kan ook uyt de Oude Schrijvers genoegſaam afgenomen worden,) dat onder alle konſten, de Schilderkonſt in grootachtinge is geweeſt, welk hier niet ſwaar ſoude vallen met ontelbare voorbeelden uyt de aal-oudheid te bewijſen. Men leeſt van de Lacedemoniers, dat, alhoewelze door een goedrondſche rauwigheid, niet veel werks van de konſten maakten, nochtans de Schilderkonſt en Beelden-vorming, in ſeer groote waarde gehouden hebben. Onder de Egyptenaars was deze konſt in ſoodanigen aanſien, dat ſelfs de Magtigſte hare Kinderen die gedurig lieten oeffenen. Van gelijken deden ook de Grieken, en volgens hunne Wet, mogt niemand zig tot het Schilderen begeven, dan die een Vry-gebooren en van een eerlijk Geſlagte was. Soo mochten ook onder de Romeynen (wegens d'aanſienlijkheid dieze in de konſt zagen) geen Slaven de Schilderkonſt leeren. Binnen Theben wierd op de Schilders ſoo nauw agt genomen, dat'er geene mochten binnen de muren banken, dan die uytſtekende Geeſten waren, en een roemruchtigen naam hadden: ja die gene, welke eenige botte of onverſtandige Tafereelen maakten, vervielen in een ſware boete, of moeſten de Stadt ruimen: want de Overheid wilde niet gedoogen dat den eenen Ezel voor den anderen ſou ſitten te kladden, en een edel-geachte konſt, met hun beſmerde doeken in 't voet-zand helpen: tot welken einde ſy een Verbod lieten uytgaan, dat iemand, die

Soo haaſt als eenige Konſt is bemiud geworden, zijn de Schilders geen van de geringſte geweeſt.

Exempelen hoedanig die by de Oude Volken zijn geagt.

Die van Theben jagen de Brodders de Stad uyt.

die de loffelijke Schilderkonſt als een rechtſchapen Meeſter oeffende, zig niet mogt vermengen met de luyden van geringe hand-werken, of die maar van eenen ſlaafagtigen geeſt waren. En 't ſchijnt dat *Plinius* uyt deze aanmerking gelegentheid genomen heeft, om aldus te beſluiten: *De Schilderkonſt moeſt eertijds wel een gantſch edele Konſt weſen, gemerkt de Koningen en Vorſten der aarde daar mede ſoo veel op hadden, en met een ſonderlinge begeerte daar na verlangden.* Gewiſſelijk heeft dit tot voortſetting van die konſt niet weinig te weeg gebragt: want de gunſt der Groote vermag hier ontrent ſeer veel, gelijk wy in een exempel by *Plutarchus* ſeer levend afgeſchilderd ſien, daar hy zeid, Dat de konſten ten tijde van den grooten *Alexander* dapper hebben toegenomen, vermits de gauwe Verſtanden der groote Meeſters voorſagen, dat hun het gunſtig oordeel van ſoodanigen Vorſt niet en ſou ontbreken, indien ſy ſlegts yts konden uytwerken, dat de eere van ſijn geſigt alleen verdienen mogt. Gelijk wy dan ook verſcheide exempelen vinden, dat ſelfs Koningen dikwils met een gantſche ſtoet van hunne begunſtigſte Hovelingen, de Oeffenplaatſen der Konſtenaren met hare tegenwoordigheid vereerden. Men ſou hier niet te onrecht mogen by voegen, een menigte van exempelen, die *Franciſcus Junius* in ſijn tweede Boek, op 't negende Kapittel ophaald, daar in hy toond den overgrooten Prijs, die voor de Werken van deftige Meeſters betaald wierd; 't geen de groot-achting van de Schilderkonſt niet duiſterlijk te kennen geeſt. Wy mogen niet

De liefde van groote Vorſten maakt de Geeſten ſchrander om diep tot de konſten in te booren.

De groote Prijs geeft de hoogagting der Oude tot de Konſt te kennen.

niet wel voorby gaan hier te verhalen, dat, wanneer de Stadt Rhodus van den Koning *Demetrius* belegerd was, die van binnen hem quamen versoeken, dat hy doch de Stadt wilde verschoonen, om het deftig stuk Schilderye dat op de Muren stond, en van *Protogenes* geschilderd was: waar op den konst-beminnenden *Demetrius* sijn Volk dede aftrekken, zeggende; *Ik voer geen Oorlog tegen de Konsten.* Veele onder de aansienlijke Steden plegen ook seer geerne te laten blijken, dat zy dapper de oeffening van alle geachte konsten voorstonden, en sochten te koesteren, waarom sy hare Stads Poorten met de Beeldnissen van *Minerva* en *Mars* niet te veergeefs lieten beschilderen, als een teeken dat de konsten en wetenschappen daar gequeekt en gehuisvest wierden, en datze gesind waren die met de Wapenen van *Mars* te beschermen.

Demetrius verschoond Rhodus om een Schilderye.

Wat Mars en Minerva op de Stads Poorten verbeeld, te beduiden heeft.

Heel anders is doen de Schilderkonst, als een vrye konst in eeren gehouden, als nu onder veele in onse dagen; want (niet tegenstaande sy in eenige Rijken, en brave Steden noch bloeid, en byna tot den hoogsten trap van volmaaktheid gekomen is,) word deselve egter by veele, groote verachtinge aangedaan, en met andere gemeene Handwerken of Ambagten gesteld. Soo datze ook heeft moeten lijden, dat'er door de kleene kennis diemen van den aart der konsten heeft, en de kleine eerbiedigheid die men haar toedraagt, van tijd tot tijd onredelijke Wetten tegen haar zijn ingeslopen, die onder schijn van een eigen Burger-regt, veel breeke-beenen de hand boven

De Schilderkonst door verachting onder een Handwerk of Ambagt getekend.

't hoofd

't hoofd houd, of liever in haar onwetende leuyheid ſtijven: doende de roem-ruchtige Schilderkonſt die anderſints vry in haar nature, en ſoo vol van hooge ſtudiën en wetenſchappen ſteekt, datze alle wijsheid als in een bundel ſamen vervat, als het Handwerk van Snyers en Schoenmakers, onder dwang van een Gilde ſtaan; en men wil dat aan yder en een ygelijk toepaſſen, ſelfs ook aan Jonge Diſcipelen, ofte die nu eerſt willen beproeven ofze op haar eigen beenen konnen beſtaan, en in den eerſten opgang van hare ſtudiën zijn, die door het reyſen en beſigtigen van verſcheide aanſienlijke Steden wat ſoeken te leeren; onder welke het ſommige gebeurd, datze ergens voor weinige weeken of maanden hun verblijf nemen, en voor d'een of d'ander voorſtander der konſt, een Tafereel op hun verſoek aanſmeeren: dat ook ſomtijds geſchied om dat de Inwoonderen geen vernoegen met hun werken geven: 't welk (indien niet mag geſchieden, maar aanſtonds door de Opſienders van ſoodanige Gilden verboden word,) doet volgen, dat dan een yder zig moet vernoegen met die kreupels die binnen ſijne wallen woonen, uyt oorſaak datz'er daar geen beter hebben: dat ſelfs tegen de reden en algemeene Vryheid van een welgeſtelde Staats-beſtiering ſchijnt te ſtrijden.

Schilderkonſt en de Oeffenaars daar van te onrecht onder een Gilde gebracht.

Wy weten wel dat'er in vele fraye Steden verſcheide Gilden zijn, by welke de Inwoonderen een byſonder voorregt genieten: maar dat heeft by alle verſtandige Regeerders altijd zijn opſigt meeſt gehad omtrent de vaſte en neergeſetene Burgeren, die onder haar ſoort

Gilden, onder wie noot ſakelijk.

een meenigte van eenerley Handwerk of Koophandel deden, op dat deſelve alſo yder in 't ſijne, ſonder onder den anderen te verwarren, in vryheid mogten bewaard worden; en niet ſoo ſeer op de vrye Konſt-oeffening als de Schilderkonſt is, die ſelfs uyt liefde en luſt tot verpoſinge van een ander Ampt, aan yder vry ſtaat te oeffenen. Beter ſou het mogelijk zijn, indien in dit geval een opentlijke Oeffen-en Schouw-plaats door de mildadige voorſorge der Achtbare Magiſtraaten wierd opgeregt, die met allerley Konſt-ſtukken, ſoo van Tafereelen, Beelden, Teikeningen en Konſt-boeken vervuld wierd, en een Konſt-ſchoole wierd opgeregt, tot voorſetting en luyſter der algemeene Teikenkunde. Alsdan ſouden ſulke Steden toeloop krijgen, den yver ſou ontvonken, en de konſt tot op den hoogſten top gebragt en ſtaande gehouden worden. Dog men brengt hier tegen in, dat ſonder de Gilden, en bewaringe van haar voor-regten, de Ingeboorne of Vrye niet aan de koſt ſouden komen, noch beſtaan konnen; daar op men tot antwoord moet weten, dat die ſchuld niet moet geleid worden, op de gene die van buiten komen, maar veel eer op de leuyheid of onkunde van de Ingeſetene ſelfs, welke dikwils niet van hare hand voor een kundig oog konnen aan den dag brengen, of het word veelmaal van een gemeenen uytlander beſchaamd. Maar indien aan alle Geeſten vryheid gegeven wierd, daar was in 't algemeen groote kans om fraye Baſen aan te queken, en alſoo noch andere van gemeene Steden in te lokken; want dat ſchijnen immers on-

En hoedanig onder de Schilderkonſt.

Of d' Inwoonders ſonder Gilden konnen beſtaan.

Vryheid geeft occaſie om Konſten op te queken en in de Steden te lokken.

natuur-

natuurlijke wetten, datmen knoeyers en broddelaars met byſondere voorrechten wil beſchermen, op datze niet 't eeniger tijd van gauwer of neerſtiger overtroffen ſouden worden. Voorwaar heel anders als d'Oude tijden getuigen, in welkmen Prijſen en Geſchenken plagt op te hangen, om die, welke een ander in Konſt en Wetenſchappen te boven ging, daar mede te vereeren. Met welk doen de grootſte Konſtenaars in aanſien quamen, en de Leuije wierden opgewekt, of moeſten de konſt de ſak geven. d'Overigheden lieten haar ook weinig gelegen weſen, of'er eenige knoeyers minder de konſt hanteerden; en ſchoon ſy bleven martelen, quamen de groote Meeſters des te meer uyt te blinken. Het ſchijnt ook dat de Ingeſetenen traag en yverloos worden, om door neerſtigheid en ſtudie tot de verborgentheid der konſten in te booren, wanneerze verſekerd zijn dat'er geen van buiten mogen inkomen, om hun ligt te betimmeren. *De Landen* (zegt den Schrijver van het *Hollands Intreſt*,) *konnen niet wel varen, dan met die gene welke beſt roeijen.* Wy weten wel datmen de Wetten moet vinden, en niet ſelfs maken; en dat wy ſlaven van de Wetten moeten worden, op dat wy ſouden vry zijn: maar men moet ook weten, dat, dewijl de Wetten aan niemand als aan de Menſchen worden gegeven, datze dan ook by gevolg menſchelijk, na de ware redelijkheid, en Bouwing der Wetenſchappen en Konſten, waar door de menſchelijke gemeenſchap bevorderd word, gerigt moet weſen; een voorbeeld nemende van andere Volken, Steden, en ervarene

d'Oude plagten Prijſen voor yder op te hangen.

Wat voordeel ſulx in de Konſt-oeffenaars veroorſaakte.

Voorregten maken d'Inwoonderes traag.

Beſcheidenheid in 't geven der Wetten.

rene Overheden, en aanmerken hoe het hen gelukt is; maar blijven niet ſoo ſtipt hangen aan gewoonten, Privilegien, en andere, die door d'onwetentheid der tijden (als miſſchien de konſten begonnen te vervallen,) zijn ingevoerd, om die als een ſtrenge beul en konſtmoorder te doen heerſchen.

Maar op dat wy tot het gene alreede gezeid is, noch yts mogten toevoegen, dat tot een verſtandelijke grootachting van de Schilderkonſt kan dienen, moetmen aanmerken datze een volſtrekte navolgſter is van de volmaakte natuur, aan welke ſy ſoo ſeer is vaſt geſchakeld, datze van den anderen niet mag geſcheiden worden. En gelijk als God in alle de geſchapen dingen Wiskunſtige Wetten heeft geleid, volgens welke de natuur, als na ſekere regelen, hare werken voortbrengt, onderhoud, en wederom doet vergaan; ſoo heeft de goedheid van die ſelven Schepper, den Menſch met een ſoodanige vernuft begaaft, dat hy zig ſelven ſekere regelen heeft uytgevonden, om de natuur in veelen na te bootzen; want men bemerkt dat het gene niet na gewiſſe orden gedaan word, ſeer ydel voor den dag komt, en geen vermogen heeft, om een geoeffende ooge als yts natuurlijks te behagen. De natuur is onnaſpeurlijk rijk in menigerley van yder ſoort voort te brengen, waar van wy een Exempel hebben aan ſoo veel duiſend Menſchen, Dieren, en Gewaſſen: die, alhoewel ſy van een geſlachte zijn, echters malkander niet juiſt gelijkſtaltig zijn: hier in kan de konſt gezeid worden deſelve volmaaktheid te beſitten;

Schilderkonſt volgt de natuur.

Uit de regelen van de natuur zyn de regelen in de Konſten gevonden.

Rijkheid der natuur.

ten, voor ſoo veel ſy in 't navolgen ſoo menigerley vorm alsze wil, voortbrengt. Ja ſy kan dingen voortbrengen die de natuur onmogelijk ſchijnen, ten opſigt van dingen die wy noyt ſoodanig van de natuur hebben ſien ter Weereld komen. Doch dewijle de konſt haar oorſpronk heeft genomen uyt de natuur, en de natuur niet uyt de konſt, maar alleen van Godt op een onverſtanelijke wijſe, alſoo in een gedurige orden geſteld is, en onderhouden word; moetmen aanmerken, dat alle 't gene de konſt boven de natuur doet, geen macht, maar een onvermogen is; om dat de natuur niet onnatuurlijks natuurlijk; dat is ſtrijdig met haar ſelven, voortbrengt; of 't werd ook voor een wan-geſtalte gehouden: derhalven moetmen weten, dat alles wat boven den algemeenen loop der nature door de konſt gemaakt word, niet nieuw van geſlagt is, maar Monſters zijn, die de natuur niet erkend; en alles met ſtukken en brokken van haar is ontleend en t' ſamen gevoegt. Wijſt ons ſoodanigen vremden gril, door de Schilderkonſt geinventeerd, als gy wilt, men ſal u ſeer haaſt konnen toonen, waar de deelen, uyt welk het is t' ſaam geſet, geſtolen of ontleend zijn. Wie ſou niet konnen ſien, uyt wat deelen een vliegend Paard, of de *Phinxſen*, en diergelijke, gevormd zijn? Hier uyt blijkt dan, dat het ſpreekwoord, *Dat is Schilderagtig*, (wanneer wy yets aardigs in 't natuurlijk leven beſchouwen,) qualijk gebruikt en opgenomen word, even als of de Schepſelen maar ten naaſten by, ſoo Geeſtig, Cierlijk en Plaiſant, als de Geſchilderde

Daar de Konſt in navolgt.

Ook buiten de gemeene loop der natuur.

Wat buiten natuurlijk is is Wanſtaltig

Inventien buiten de natuur, zijn met ſtukken en brokken, van haar ontleend.

't Woord Schilderagtig qualijk gebruikt.

 dingen

dingen waren, dat een groote mislag is; ten ware men het soo wilde nemen, *Dat is Schilderagtig*, (te weten) waardig om zijn plaisantie, aardige verkiesinge, en grootsheid Geschilderd te worden. Want andersints genomen, sou de Schilderye het Principaal, en de volmaakte natuur, slegts een Kopy zijn; gelijk de Vol-geestigen Heer *Konstantin Huygens*, in sijn OOGEN-TROOST met deze Veersen aardig wedersspreekt.

Van Huygens wederleid.

——— Wat wil m'ons meenen leeren?
Twee droppen zijn niet eens, twee eyren, twee peeren,
Twee aangesigten min. De trotze mogentheid
Van d'eerste Schepper blijkt in 't eeuwig onderscheid
Van al dat was en is, en worden sal na desen;
En is 't laatdunken van een Mensch soo hoog geresen,
Dat Menschen konnen, daar toe God, in allen schijn
Niet Konstenaars genoeg, niet Scheppers wilde zijn?
Siet hoe verr' 't soete Volk in dese blindheid dwalen:
Gaat met haar wandelen, door Boomen, Berg en Dalen,
Dat's, seggens', een Gesigt dat Schilderachtig staat,
'k Kan 't niet onschuldigen, 't is derteltjes gepraat:
My dunkt sy seggen, God maakt kunstige Kopyen
Van ons oorspronklijk, en mag zig wel verblyen
In

In 't Meesterlijk Patroon, alwaar 't van onse
hand,
Ten kon niet schoonder zijn, in Zee en Locht en
Land. &c.

'tIs ook niet onwaarschijnelijk, of de Beeldhouwerye en Giet-kunst heeft gelegentheid genomen om over de Schilderkonst jaloers te zijn, siende datze door haar groot vermogen alles dede, en daarom in groot aansien quam, gemerkt sy hare werken met eigen en natuurlijke Verwen seer levendig te voorschijn brengt. Niet-te-min hebben de Beeldvormers dikwils getracht hun boven de Schilderkonst te verheffen, waar toe onder de Voorstanders van beyde dikwils is getwist-redend, wiens haan in dezen behoorde boven te kraijen? de Beeldhouwers gaven voor, dat de Schilderkonst maar waanschijnig of toonschijnig was, overmits sy aanmerkten, dat de dingen in een Tafereel alleen, schenen te wesen, maar in waarheid niet en waren; en dat in tegendeel de dingen in de Beeld-houwery, waarlijk, uytwendig verheven, bevattelijk en tastelijk waren, soo in haar lengte als breedte en dikte. Doch om dese questie effen te maken, en in 't gelijk te spreeken, moetmen onderscheid maken, tusschen 't gene de natuur ontrent een saak verschaft, en tusschen 't geen alleen, en enkel door de konst word voort gebragt. Dus salmen ligtelijk bevatten, dat alles wat de Beeldhouwerye, in 't voortbrengen van haar konst in Lichamelijke omvattinge en tastelijkheid, boven de Schilderkonst bezit, sy dat niet verkrijgt

Schilderkonst verwekt andere konsten tot jaloersheid.

Wat de Beeldhouwers by brengen om boven de Schilderkonst geagt te zijn.

Beeldhouwers wedersproken

 door

door yts dat in de konst leid, maar door de nature van de stoffe op welke den Werkmeester zijn konst oeffend; aangesien een Boom, Blok of Steen, dese tastelijkheid, soo wel heeft eer den Konstenaar daar een Beytel heeft aangeleid, als wanneer hy zig daar op al dapper heeft uytgeslooft.

Hoedanig dit geschil door eenen blinden is neergeleid.

Twee van dese Konst-oeffenaars hier over eens in twist zijnde, vonden eindeling geraden, om in 't bywesen van goede Mannen, yder een stuk werks voor den dag te brengen, en souden 't Oordeel van welke het konstigste was, aan een Blindeman stellen, op dat hy immers onpartijdig mogt zijn; 't geen den Beeldhouwer wel geviel, meenende den Schilder hier door een voordeel af te sien. De werken voor den dag gebragt zijnde, stelden yder 't sijne voor; den Blinden wierd voor eerst aan 't Beeld van den Beeldhouwer gebragt, betastende het selve over al, van 't hooft tot de voeten, noemende t'elkens dat deel welk hy gevoelde, seggende, die hand is waarlijk natuurelijk als een hand gemaakt, ik voel niet dat'er eenig lit of gedeelte aan ontbreekt, en bemerke waar ik tast, een volkomen Beeld. Doen leide men hem aan het Tafereel op 't welk een diergelijk Beeld geschilderd was; den Blinden dat betastende, zeide wat is dit? ik voel hier niets dan een platte grond, waar ben ik met mijn hand; d'Omstaanders zeiden, daar zijt gy aan 't hoofd, daar voeld gy nu de neus, nu de oogen, dat is de Borst, en diergelijke; waar op den blinden met verwondering uytvoer; kund gy een rond hoofd, een verheven neus, holle oogkui-

len,

len, en losse handen sien, ter plaatze daar ikze niet voelen kan, soo moet dit wel een verwonderens-waardig Konst-stuk boven 't andere wesen. Met welk opregt oordeel des Blinden, het verschil ge-effend was, en de Schilderkonst den lof behield.

Men sou hier ook tot voordeel van de Schilderkonst konnen bydoen, datze zig veel algemeener tot het navolgen van alle natuurlijke dingen uytstrekt dan de Beelden-vorming, insonderheid door de Verwen en eyge Koleuren; soo datmen seggen mag datze alles verrichten kan: Ja datze levende Tafereelen soude konnen te voorschijn brengen, by aldien de Zielen ook sienlijk voorwerpselen voor de oogen waren. Maar dan sondmen het Schilderen een scheppende natuur konnen noemen, die haar nu met den naam van een uytnemende Konst en algemeene Moeder van veel andere, moet te vreden houden.

Schilderkonst sou levende Beelden maken, indien de Zielen sienelijke voorwerpselen waren.

Wy noemenze algemeen om datze waarlijk algemeen is, en dat soo wel ten opsigt van haar vermogen, als ten opsigt van haar algemeene nuttigheid ontrent het gansche Menschdom. Men Kan geen denkbeeld van soodanige krijgen, welke de noodsaak van de Teikenkunde ontkennen sal; gemerkt sonder haar de Inwoonderen der Aarde in een dikke Nevel van onwetentheid souden zitten. Laat de Tegensprekers dese Konst soo verre werpen als sy willen, wy bemerken selfs terwijl wy dit schrijven, dat de Letter-making van de Schilderkonst ontleend is. By d'Oude Volken pleegtmen de Woorden niet door Syllaben van Letteren als

Waarom men de Schilderkonst algemeen noemd.

Schilderkonst nut aan het Mensdom.

Schrijfkonst van de Schilderkonst afkomstig.

nu ter tijd te maken, maar door sekere Afbeeldsels, welker beduidinge door 't gebruik verstaan en onderhouden wierd. Onder dese schijnen de Egyptenaars wel de eerste geweest te zijn, die door de Beeldnissen van verscheide Dieren en Snaakse Grillen, hare meeninge hebben uytgedrukt; gelijk'er ook van haar veel groote en hoog-opgeregte Steenen en Spitsen met dusdanige Hieroglyphische Beeld-letteren zijn gemaakt, waar van by *Athanasius Kircherus* in sijn *Oedipus Egyptiacus*, (dat soo veel als *Egyptischen Raatsel-beduyder* zeit,) verscheidene afgeteekend en uytgeleid te vinden zijn. Ja 't gene te verwonderen is, de *Japonesers*, *Chinesen*, ende die van *Korea*, (alhoewel onderscheiden in spraak, die d'een den anderen niet kan verstaan, wanneer sy tot elkander spreken,) weten in hare Brieven soodanigen Schrift van Mannekens, Beestjens, en Krulletjens te maken, datze elkander daar in volkomen konnen verstaan. In Sina verscheeld selfs de Taal van de eene Provincie veel van d'andere, nochtans lesenze alle een en deselve Boeken en Karakters. En om de bewijsen niet van vremde Volken te ontleenen, behoefdmen maar acht te geven op de Boere-en Schaap-wagters Almanakken.

Exempel hoedanig.

Schaapwagters Almanakken worden door Beeldletters verstaan.

Hier op hebben ook ongetwijffeld de Regeerders van 't Roomsch gebied gesien, soo wanneer sy goed vonden dat *Q. Pedius* (die stom geboren was) de Schilderkunde soude leeren, ten einde hy hem (als 't nood soude doen,) door de Teikenkonst aan andere soude doen verstaan.

Schoon Exempel.

Soo staat ook aan te merken dat zig de Schilderkonst

derkonst tot veele dingen uytstrekt; en selfs de aldernauwkeurigste Natuur-beschrijvers noodig word: en wy sien hoe dikwils de Leer-Meesters die moeten te hulp roepen, en hoeze om de Natuur der dingen te beschrijven, zijn gedwongen tot de afteikening van Menschen, Vogelen, Visschen, en kruipende Gedierten te komen: want als haar geleerde Pen alles heeft uytgeseid, soo beroepen sy zig eindeling op de Schilderyen. *Plinius* getuigt al van sijnen tijd, dat de Medicijns gewoon waren, soo ontrent het Lede-snijden als in het Kruid-kennen, de gedeelten der Lichamen, en d'afbeelding der Kruiden, in hare Boeken af te malen. Schilderkonst noodig aan de natuur-beschrijvers.

De Bouw-meesters, zegt *Vitruvius*, moeten seer wel in de Teikenkunde ervaren wesen, op dat sy de hoedanigheid van haar voorgenomen Werk, met al desselfs omslag en Ornamenten te gemaklijker in een Vertoog-schets, souden konnen voorstellen, Aan de Bouw-meesters.

De Land-meeters, Weereld-beschrijvers, en Sterre-Konstenaars, hebben van ouds-her door de Teikenkunde alles geestig weten afte beelden. *Lactantius* getuigt van *Archimedes*, dat hy de heele Weereld in 't holle Koper af-gebeeld, en de Gesternten daar in geschilderd had. Dus sietmen ook dat de Land-beschrijvers de Weereld niet als in een afgeteikende Kaart konnen betoonen: Ja het schijnd de Bereisde een sonderling vermaak, wanneerze in hare vertellingen, selfs voor d'oogen van de Toehoorders, eenige Schetzen van hare Voyagie mogen maken. Een Krijgs-Overste kan hem in het aftrekken van Bolwerken, Batteryen, Aan de Land-beschrijvers en Sterre-konstenaars. Aan de Krijgs Overste.

ryen, Veſtingen, en andere Leger-metinge, niet als door de Teikenkonſt behelpen, ſijn Leger in bequame Quartieren, Benden, en Slag-ordens af te ſchetſen, en alſoo aanwijſen hoedanig hy het 't ſelve wil geformeert hebben; dat al van ouds onder de Helden is in oeffening geweeſt, gelijk ons *Virgilius* te verſtaan geeft, als hy zegt, dat *Æneas* de gantſche Belegering van Troyen met een Rijsken in 't Zand ontwierp.

Aan de Hiſtorie-ſchrijvers.

De Hiſtorie-beſchrijvers, wanneerze de Daden der groote mannen beſchreven, plagten al van Ouds, even als men ten huidigen dage doet, de Beeldniſſen der ſelve daar by te voegen, op dat de gedachteniſſe van de braafſte Mannen, door den arbeid der Konſtenaren in het beſchouwen van hare gedaante, ſoude verlengt worden.

Waarom de Romeynen voorname Mannen lieten uytſchilderen.

Hier in hebben de Romeinen ſeer vlijtig geweeſt, datze de Voorname Perſonaadjen lieten Konterfeiten, ten einde ſy namaals de Nakomelingen altijd ſouden konnen toonen wie hare Voor-Ouderen en Vrienden waaren geweeſt, op datze uyt aanſien van de ſelve, en 't goed gerugte van haar leven, mogten aangeſet worden, om derſelver Voetſtappen na te volgen:

Dat ook by veel andere gemeenis geweeſt.

welke gebruiken der Afbeeldingen der Verſtorvene, men ook by verſcheiden andere Volken ſchijnd gehad te hebben. En is ſeer wel te

Afgoden-dienſt hier door veelligt in gekomen.

vermoeden, datmen daar door tot den Afgoden-dienſt is gekomen, en de Beeldniſſen der Overledene in de Tempelen gebragt, ge-eerd, en Feeſt-dagen toegewijd heeſt; gelijk wy daar van in 't Boek der Wijsheid aan het 14 de

Kapittel

Kapittel dit Exempel lefen: Want eenen Va-
„der, door ontijdige rouwe over fijnen Sone,
„die hem haaftelijk was afgehaald, uytgeteerd
„zijnde, maakte een beeld; en de Menfche
„die dood was, eerd hy nu als een God, en
„ordineerden den gene die onder fijn Gebied
„waren, Gods-dienftigheden en Offerhanden
„te plegen, &c. En aan het 18 de vers wijft
hy ons aan, dat de voortfettinge van de Afgo-
derye, door de Konftenaars groot deels is te
weeg gebragt: zeggende; Ende de Eergie- Hoedanig
„righeid des Konftenaars heeft ook de onwe- voortge-
„tende aangedreven, tot voortfettinge van fet.
„den Dienft der Beelden: want defe miffchien
„willende den Prinfe behagen, heeft fijn befte
„gedaan om door fijn konft de gelijkheid op
„'t fchoonft uyt te drukken; en het gemeene
„Volk door de aangenaamheid des Werks aan-
„gelokt zijnde, hield dien voor God, welke
„een weinig tijds te vooren als een Menfch was
„ge-eerd geworden,

Soo verçierdmen ook noch, als voor heen, Wat de Schilderyen ontrent het bevatten van een gefchiedenis doen.
de Gefchiedenis-Boeken, met de Af-beeldin-
gen der voornaamfte Hiftorien, om dat de Schil-
deryen een groote verligtinge aan het verftand
geven, om den inhoud van een Hiftorie beter
te bevatten. In foodanigen fin verheft St. *Ba-
filius* de Mogentheid der Schilderkonft, boven Schilderkonft van Bafilius boven de welfprekenheid gefteld.
de kragt fijner welfpreekendheid, foo wanneer
hy haar te hulpe roept, om het Martel-lijden
van *Baarlâm* op het volmaakfte af te beelden,
waar toe hy aldus uytbarft: ô Gy doorluch-
„tige Schilders, die de voortreffelijke Daden
„der onwinb're Kampioenen af-beelded? t'Sa,

„fta

„ ſta nu op, en Verheerlijkt door uw konſt 't verminkte Beeld des Opper-Heers! verligt door de geleerde koleuren uwer Wijsheid, de vrome Daden des gekroonden Helds, die ik al te duiſterlijk met mijn Reden afgemaald hebbe; ik ga mijnes weegs, en ben van u overwonnen in de kloeke Daden des Martelaars, en ik verheuge my daar in: want ik ſie de Handen omtrent het Vuur, en den gantſchen Strijd, met t' ſaamen den grooten Worſtelaar, in u Beeld veel Netter en bequamer, dan 't mijne Afgeſchilderd, &c.

Schilderyen ſienlijke leſſen.

Hierom plegen ook ſelfs de Philoſophen hare Diſcipelen door af-beeldingeu, en Schilderyen van Deugden en Ondeugden, in de Zede-kunſt te onderwijſen, gelijkmen by *D. Laertius*, in 't leven van *Menedemus*, en andere ſien kan.

d' Uytleggers der Bybelſchriften nemen de Schilderkonſt te baat.

De Uytleggers van de Heylige Bijbelſchriften ſelfs, nemen de Teikenkunſt te baat, ſoo wanneer ſy tot verſtand der Oude Ceremonien, den Tabernakel, den Tempel, Cherubinen, Prieſterlijke kleederen, en andere Ornamenten van den Godsdienſt, duidelijk willen voor oogen ſtellen. Waar uyt by gevolg blijkt, hoe noodig de Profeſſoren en Geleerde Mannen, ook dienden in de Teikenkunde, Bouwkunde, en Perſpektijf ervaren te weſen, ten einde ſy in 't beſchrijven eeniger, ſoo Schriftuurlijke, als Mathematiſche, en Philoſophiſche, dingen, niet door den bril van een ander, maar door haar eigen Oogen ziende, hunne werken door eygen-geoeffend verſtand ſouden uyt-voeren. En ſoo doende ſouden ſy hare bedenkingen en

Waarom de Geleerde Mannen de Schilderkonſt moeſten verſtaan.

nieuw-

nieuw gevonden dingen nader konnen uytdruk-ken, en verhoeden dat'er niet ſoo veel onkun-dige afbeeldzels ter Wereld quamen.

Men bevind ook dagelijks, dat door deze konſt, met geheele Print-boeken, alle de Hiſtorien van den gantſchen Bybel, ſelfs aan de jonge Kinderen verſtaanelijk worden gemaakt. Ja wy ſouden ook noch vorder konnen toonen, dat hare hulpe tot de aldergeringſte Handwerken van nooden zyn, ſonder nochtans van de Beeldhouwers, Gietkundigers, Silverſmeden, Glasſchrijvers en diergelijke, die buiten alle bedenken, de Teikenkonſt als haar rechterhand beſitten moeten, eenig gewag te maken.

Maar laat ons eens ſien wat nuttigheid de Schilderkonſt, door haare Werken, op de gedagten en gemoederen der Menſchen konnen te weeg brengen. Hier van hebben wy een aardig Proefjen by *Virgilius*, daar hy *Eneas* (als hy na veel omſukkelens, de gantſche Trojaanſche Oorlog, in den Tempel binnen Karthago afgeſchilderd zag,) zig zelfs overdenkende, ſijn gemoed aldus doet uytſtorten: O! *Achates*, „wat Plaats, wat Landſchap is'er op den gantſen Aardbodem niet vervuld met de Faam van „ons verdriet? Zie hier is *Priamus*; aanſchouw „hier de belooning van 't gene prijſlelijk is, de „elendigheid der ſterflijke Menſchen word „hier met ware klachten beſchreid. Vreeſt „niet, de Faam is onſe behoudeiſſen, enz. „Soo ſpreekende bevochtigde hy ſijn aangeſigt „met overvloeyende Tranen.

De Schilderyen hebben ook hare werking op de gemoederen der Menſchen.

Soodanigen kragt had ook de Schildery van den Grooten *Alexander*, op het gemoet van

Julius

Julius Cæsar, wanneer hy dien te *Gades* in den Tempel van *Herkules* aanſag, dat hy aldus met een ſuchtende ſtemme uytbarſte, en zeide: *Wat is'et doch dat ik gedaan hebbe, in vergelijking van de Daden Alexanders? enz.* Van gelijken zag *Kaſſander* ook eens de Beeldtenis van den Grooten *Alexander* binnen *Delphos*, van welk hem noch in geheugen was, ſeer mishandeld te zijn, 't geen *Kaſſander* ſoo dapperen Schrik door al de leden joeg, dat hy als voor Dood ter aarden viel.

Ook op de inbeelding der menſchen

De Schilderyen hebben ook kragt op de Inbeeldingen der Menſchen, die door het aanſien, hare werking ons ſeer diep kan indrukken. De Ouden hebben met een ſonderlinge opmerking, haar Zin-ſpeeling hier ontrent geoeffend, inſonderheid, om door ſchoone Beelden, en welgemaakte Schilderyen, de natuur in de generatie der Menſchen te hulp te komen; dat ook ontrent de Dieren wel ge-oeffend wierd. Waar van wy een Exempel hebben in 't Boek der Schepping, aan het 30ſte Kapittel, daar Jakob roeden van Populieren hout, Haſelaar en Kaſtanien nam, en ſchelde die met witte ſtriemen, leggende deſelve in den drinkbak, daar de Lammer-kudde haren dorſt quam leſſen, ter tijde als ſy togtig was: waar door het is geſchied, dat de Kudde door 't tuſſenkomend middel van de geſtriemde Roeden in hare bakken te zien, geſprenkelde, en geplekte Lammeren heeft voortgebragt.

Door middel van Schilderyen ſchoo-

Men leeſt van die van Lacedemonien, datze ſeer groote vlijd hebben aangewend om ſchoone Kinderen voort te teelen, en datze onder alle

alle middelen geen bequamer konden uytvinden, dan eenige schoone Beeldnissen van *Apollo*, *Castor* en *Pollux*, *Nigeus*, *Hyacintus* en den schoonen *Narcissus*, hare swangere Vrouwen van 't begin harer ontfangenisse gedurig voor oogen te stellen. *Kamerarius* verhaald dat *Persina*, een Swarte, en Koninginne van Moorenland, door middel van een blank geschilderde Vrouw die by haar Leger-stede hing, een schoon wit Kind baarde. In 't tegendeel had seker Vrouw een Schildery van een Moor in haar slaap-kamer hangen, die door 't aansien van de selve een jong Moortje ter weereld bragt,

ne kinderen geteeld.

Soo moeste *Hippokrates* ook eens een beschuldigde Vrouw vry-pleyten, die van haren jaloerssen Man verdacht wierd gehouden, om datze een Kind hadde voortgebragt dat den Vader niet geleek: vertoonende een Schildery omtrent haar Bed-leger, na welke het kind op 't alderjuyste quam te gelijken.

Dat Schildery-en goede Leeringen geven.

Men kan de Schilderyen ook veel goede leeringen toeschrijven, dieze ook selfs aan de Christenen konnen geven; gelijk het al van over lang onder de verschillende Kerken-Leeraars in verschil geweest is, of die in de Christen-tempelen niet mogen gebruikt worden *als Boeken der Leeken*? Ten anderen, of niet en volgt, soo wanneer men steld, dat quade Schilderyen konnen Ontstigten, dat als dan de goede, Stigtige, Kristelijke en Zedelijke Leeringen geven konnen? Ten derden, of de goede gedagten die ons door het beschouwen van een geschilderde Schriftuurlijke Historie, of Heylige

Of men die in de Christen tempelen mag stellen.

Vertooning worden ingeworpen, van een goed Christen, met stigtelijke Meditatien niet mag opgevolgt worden, en profijt daar mede doen; dan of men die soo wel als ergerlijke en quaad-verlokkende denk-beelden moet tegen gaan, en uyt de gedachten bannen. Ten vierden, of'er wel soo grooten onderschied is, (als sommige meenen) tusschen de denk-beelden die wy in het lesen van een saake selfs bevatten, en maken konnen, en tusschen de afgeschilderde Beeldtenissen die wy in een Tafereel beschouwen? dan of het selve alleens is hoe die tot ons inkomen; wel te verstaan sulke dingen van welke men geen uytdruklijk verbod heeft? Doch over al sulke zin-speelige questien, agten wy onnoodig ons gevoelen te openbaren, op dat wy d'een noch d'ander partye mogten tegen vallen, maar yder sijn vryheid liever daar van behouden laten.

Bedenkingen daar over,

Niet opgelost om reden

Maar alsoo wy hier vooren niet sonder reden gezeid hebben, dat het vermogen der Schilderkonst algemeen is, om alles, behalven levende Zielen, in de Beelden voort te brengen, hebben sommige evenwel in twijffel getrokken, of men ook wel levenloose dingen, die in haar beweging zijn, kan uytbeelden? 't geen wy (schoon by weynige in agt genomen,) hier rond uyt van Ja willen staande houden; want niemand sal konnen tegenspreken, dat de de Konst de natuure in allen navolgt, voornamentlijk in het gene welke in een verblijf van tijd, met na-denken kan gesien worden. 't Welk soo zijnde, kan niemand tegen-spreken, of het snel omloopend Rad van een Spinnewiel,

Of men dingen die in beweging schijnen te zijn kan verbeelden.

Word bewesen.

wiel, ofte yts diergelijks, van ons gesien zijnde, sal een andere gedaante aannemen als het heeft wanneer 't stil staat; invoegen dat het Draijende, gantsch onseker, en twijffelachtig van Teykenning in alle sijn leden schijnd, en dat alle de gedrayde randekens van de sport-houten in flauwe en rond-gaande çirkels veranderen: het welk, soo wanneer 't van een goed Schilder soo juist word nagevolgt, ook natuurlijck sal schijnen te draijen, waar door dan den mislag van veele openbaar word, soo wanneer sy een loopend en een stilstaande wiel, op een en de selve wijse vertoonen. En zulx moet in veele voorvallen waargenomen worden; ja selfs ook in Beelden die zig bewegen, loopen, springen, gaan, torssen en alles doen wat een levend dier doen kan; waar van in de Mensch-kunde breedelijk gesproken is. Doch eer wy hier afscheiden, moetenwe noch yts tot een exempel by brengen, hoedanig de Schilderyen konnen stichten, of ontstichten. *Cedrenus* een oud Kerklijk History-schrijver, verhaald onder andere fraye voorbeelden, dat *Bogaris*, een Vorst der Bulgaren, eens aan een Schilder belast hadde, de Wandel-sale van sijn Paleis, rondom met allerley ysselijke gedrogten, en wreede Monsters te vertoonen; den Schilder, die en Christen was, sijn kans hier schoon siende, om de konst als een Christen-Leeraar te doen dienen, schilderde voor eerst en al, het laatste Oordeel, vertoonende de Zalige in den Hemel; maar onder aan hadde hy een brande Helle gemaakt, vol van afschuwelijcke Duivelen, die de verdoemde op menigerley wyze mishandelden.

Misslagen van veele ontdeckt.

Exempel van stichtinge die eertijds de Schilderyen hebben gegeven.

Bogaris door een Schilderye tot een Christen geworden.

Bogaris dit Tafereel siende, wilde fluks den uytleg hebben, en als den Schilder hem alles verstandelijk hadde beduid, is den Heidenschen Vorst daar over soo verschrikt geworden, dat hy door yts meer als kragtige reden, beweegt en aangeset wierd het Heydendom te verlaten, hem doende Doopen, en nam het Christen-Geloof aan. Uyt dese en diergelijke voorbeelden kan dan ook ligtelijk afgenomen worden, hoe gantsch ongeoorloft en schandelijk het is, de achtbaarheid van soodanigen heerlijken konst aan de dienstbaarheid van allerley schandelijkheden te verhangen, en alsoo de konst tot aanstoking van ondeugden te stellen; even als eertijds de ontuchtige Heidenen deden, die de Konstenaars daarom alleen in aansien hielden, om datze hunne Drink-vaten, en Bacchuskroesen, (daarze doch wonder veel mede op hadden) met allerlei geyle en onkuisse Beelden wisten te graveren en te beschilderen; *Gelijk als of den Drank*, zegt Plinius, *niet smaaks genoeg hebben sou, ten ware datmenze malkander in Bordeel-bekers toedronk.* Soo sietmen ook dat te dier tijd veel Konstenäars de toomeloose wulpsheid der Heidenen hebben opgevolgt, en soo verre zijn vervallen, dat eenen *Dedalus* ten believe van de rasende *Pasiphe*, een houte Koe bestond te snijden, op dat sy hare Beestelijke lusten daar door soude konnen opvolgen: ten minsten hebben de Poëten dit, uyt diergelijke erfgerugten, alsoo versierd.

Verachting van het misbruik der Schilderkonst

Misbruik deser konst onder de Heydenen gemeen.

Schandelijke dingen moetmen vermijden of seer

Maar gemerkt dit van de bescheidenste Heidenen, selfs in de Heidenen is berispelijk geweest, betaamt het veel min een wijs Konstenaar;

naar, eenige ſondige feiten, en ſchandaleuſe Vertooningen al te bot, naakt, en ergerlijk voor te ſtellen, ofte afſchrikkelijke dingen te vervaarlijk af te beelden. Hier op ſiet de Poët *Horatius*, als hy in ſijn Boek van de Dichtkunſt de Toneel-ſpeelders deſe leſſe geeft, (die aan de Schilder-konſt ook ſeer wel kan toegepaſt worden) zeggende, *Dat het ganſch onbetamelijk is, dat Medéa in het byweſen van al het omſtaande Volk haar Kinderen den hals afſnijd, &c.* Voegt hier by, dat het ook onder de Chriſtenen niet behoorde te geſchieden, dat door haar eenige Goddelijke dingen te nauw bepaald en afgebeeld worden; inſonderheid van welk men geen gedaante ſien noch regt bevatten kan, noch veel min eenige Schriftuurlijke dingen met voordagt, beſpottelijk voorſtellen; vermengende Heilige Hiſtorien met Heidenſe Grouwelen: invoegen het den Chriſtenen niet genoeg moet weſen, yts geeſtigs en konſtigs te konnen uytvoeren, maar yder konſt moet ook na de Deugd en betamelijkheid afgemeten worden: op dat het niemand en ga gelijk hët *Theopompus*, een Schilder van Konſtantinopelen, regtvaardiglijk verging, doe hy als een profaan menſch, onſen Heere *Chriſtus*, in de gedaante van eenen afgodiſchen *Jupiter*, had afgebeeld; want ſijn hand, zegt *Sigonius*, met welk hy het laſterlijk Pençeel gevoerd had, verdorde in weinig dagen daar na.

beſcheiden weten te vertoonen.

Geen Heilige dingen met profane vermengen.

Regtvaardige ſtraffe aan Theopompus uytgevoerd.

Meer ſullen wy tot deſe ſtoffe niet ophalen, maar beſluiten dit Kapittel met de woorden van den Geleerden *Junius*, daar hy een verſtandig Konſtenaars onder de volgende woorde beſchrijft.

Beschrijving van een eerlijk Konstenaar.

schrijft. *Een Eerlijk Werk-meester*, zeyd hy, *behoorde altijd goede achting daar op te nemen, dat hy d'aansienlijkheid van sijnen Naam, door het opvolgen van dertelmoedige boeveryen in sijn Schilderyen te vertoonen, niet en kome te verliesen.* Voegt 'er by, dat hy zig noit verstoute als een onredelijken hond in spot van Heilige dingen tegen den Hemel te blaffen. *Ofte* (zegt den selven Junius) *dat hy door sijn vuile Konst-stukken de Loddersiekte van geile Venus-jankers niet als een onbeteugeld Paard aan 's Hollen helpe, &c.*

II. HOOFDSTUK.

Tot hier toe gesproken hebbende van den Oorsprong, achtbaarheid, en nuttigheid der Schilderkonst, komen wy tot de eerste aanleiding deser konst; die soo wel uyt de aangebooren natuur als door de Konst-wetten selve verkregen word. Want even gelijk het al van ouds onder de wijsen is aangemerkt, dat die dingen doorgaans wel gelukken, tot welk ons de natuur selfs aanleid: en dat in tegendeel die dingen gemeenelijk qualijk slaan, van welkmen een natuurlijke af-keer heeft: Soo magmen ook met regt seggen, dat het onmogelijk is tot de Schilderkonst te komen, ten zy datmen door een welgesteldheid der natuur, daar toe gebooren is. *Het is het geraadsaamste*, zegt Cicero, *dat wy de leidinge onser eigene nature volgen, en dat wy de betragting der Konsten t'eenemaal na de regel der nature rigten:* Verstaande soodanige natuur, die na het voorschrift der konst-regelen

Een welgestelde natuur tot het leeren van een Konst het grootste voordeel.

regelen luisterd, ten einde de konst zig na de aandrijvingen onser natuur behoorlijk schikke: *Want dan konnen de konsten* (zegt F. Junius) *eerst volkomen worden uytgewrogt, wanneerze met alle hare regelen een bequame natuur ontmoeten.* Ongetwijffeld hebben de Wet-gevers van Athenen hier op gesien, wanneerze wilden, datmen de jongens van tien of twaalf jaren oud, (als wanneermenze tot de konsten leide,) de Werk-tuigen van verscheide Konsten en Handwerken voorleggen sou, op datmen alsdan, siende na welk instrument sy eerst grepen, of met welk zy in het aanvatten, yts knaphandig en met een noeste bezigheid quam uyt te voeren, de soodanige tot die konst affonderen mogt.

Wat die van Athenen deden alze de Jonkheid tot de Konsten aanleiden souden.

't Is dan een Gift der natuur, die als een Zaad der Konste, de eerste beginselen instort, en den Konstenaars bequaam maakt: Waarom vele onder de Oude Wijsen twijffelden, of de konst grooter baat van de natuur, dan van de leering had. Maar gemerkt datze geen van beiden missen kan, is ligt te gelooven dat de natuur veel vermag, en datze hare levende kragt daar in duidelijk kan doen uytblinken, selfs tot de neiging van dees of geene bysondere verkiesing van studie; gelijk dat by *Junius*, in 't vierde Kapittel van sijn eerste Boek, getoond word.

Soo kanmen ook uyt het gene alreede gezeid is, zig versekeren, hoedanig de leersame onderwijsingen, de nature moet te baat komen, om daar door, met alles wat tot een volkomen Konstenaar vereist word, de natuurlijke toegenegentheid te voltoijen; 't gene seer

d'Onderwijsing moet de natuur leiden en stieren.

vroeg en in het eerste zaisoen der jaren moet aangevangen worden, als wanneer de gemoederen der jeugd noch teer zijnde, tot de ondeugden en 't misbruik van hare eigene Vryheid, ongefatsoeneerd zijn: want alsdan laten sy haar beter leiden van de gene die haar langs de beste leerwegen soeken te onderwijsen. Insgelijks moeten ook de Jongelingen (van welkmen zig yts goeds belooven mag) van een seer neerstigen en arbeidsamen Geest zijn, opmerkende en sinspeelig van gedagten, vol van fraije inbeeldingen en fantasyen.

Wanneer de Jonkheid bequaamst is.

Hoedanig een Jongeling van naturel moet wesen.

Sy moeten arbeidsaam en neerstig wesen, om dat soodanigen Konst noch om Goud noch Silver kan verkregen worden, maar alleen door een werksame oeffening; voor welke d'Oude plegen te seggen dat de Goden alle ding verkoopen. Opmerksaamheid van gedagten moetenze hebben, om door gewoonte van die dagelijks te oeffenen, sterk van inbeelding te worden; ten einde sy die allengskens door 't uytvoeren van hare hoog-verhevene fantasyen, souden leeren in 't werk stellen. Hierom wilde de groote Schildermeester *L. de Vincy*, dat een jong Schilder geen dingen moest versuimen, in het beschouwen der natuurlijke voorwerpselen, en bysondere voorvallen: als in het ondersoeken en overleggen van fraije Historien, Poëtische verdigtselen en oudheden, als anders; daar uyt hy niet yts soude vinden, dat tot sijn studie dienstig mogt zijn, om daar aan te gedenken: Gemerkt de inbeeldingen en fantasyen in ons gesteld zyn, als een Register, of aanwijser van 't geen wy oyt met onse

Watmen doen moet om sijn gesteldheit te verbeteren.

onſe oogen geſien, en met ons verſtand begrepen hebben.

Men kan ook neffens het ſpekuleeren op de natuurlijke dingen, geen beter middel den Jongelingen aanwijſen, (waar doorze ſterk van inbeelding en groots van gedagten mogten worden,) dan het veel en aandagtig doorleſen van fraije Boeken, verſcheide Hiſtorien, Konſten en Leer-ſtoffen: want gelijk het de weelige Akkers niet en verergerd, datmenze nu met het eene, en dan wederom met het andere zaad bezaije, ſoo word ook ons gemoed ſomtijds door d'eene, ſomtijds door d'andere bedenking vernieuwt.

Middel om rijk en ſterk van inbeelding te worden.

Weinige worden'er (met eenig Oordeel begaaſd zijnde) gevonden, die van de inbeeldings-kragt ſoodanig zijn misgedeeld ofze ſullen in het leſen der Verhaal-ſchriften en Vertellingen, d'eene of d'andere goede Denkbeelden by haar ſelven gewaar worden. Laat een aandagtig Jongeling de Troijaanſe Oorlogen, by *Virgilius*, eens met opmerking door-leſen wy houden ons verſekerd, dat hy ſijn gedachten met worderlijke bedenkingen vervuld, ſijn fantaſye vol groote inventien afgeſchetſt, en ſijn gemoed tot de uytdrukking van menigerley hartstogten ſal aangeprikkeld vinden.

De Boeken welke een weet-gierig Konſtenaar behoorde te doorſnuffelen, beſtaan voornamentlijk in Vier onderſcheidene ſoorten: namentlijk in Verhaal en geheug-ſchriften, ſoo van Heilige, als Heidenſe en Weereldſe Hiſtorien, die van de Grieken, Romeinen en andere Volken gewag maken. Ten tweeden, in verdigte

Wat Boeken men behoorte leſen.

dichte en opgepronkte vertellingen, ſoo van Poëten als Philoſophen, en diergelijke. Ten derden in die van de aaloude zeden, gebruiken en konſten der Oude Volken ſpreeken. En ten vierden, in alle goede Autheuren die van eenige noodige konſt, of geagte wetenſchap geſchreeven hebben. Waarom het ook ſeer voordeelig is, in eenige vreemde Taal, als Latijn, Frans en Italiaans ervaren te weſen, om beter eenige Schrijvers, die noch niet in onſe Moederſpraak overgeſet zijn, te konnen verſtaan. Doch hier in zijn onſe tijden gelukkiger, danze wel eertijds waren.

Wat de Hiſtorien doen.

Wat de Hiſtorien der aaloude Schrijvers belangd, daar van ondervindmen, datze veel heerlijke geſchiedeniſſen in hare Boeken, als op een Toneel vertoonen; invoegen het niet wel anders kan zijn, of de gedagten van een opmerkend en leerſaam Menſch, moeten met veerlerley Denk-ſchetſen vervuld worden; want den Geeſt kan door d'inbeeldingen van verheve ſtoffen, levendige en ſtatelijke Vertooningen in 't gemoed verwekken. Waar van *Cicero* de nuttigheid en 't gebruik der Hiſtorien, niet onwaarachtig heeft afgeſchilderd, als hy ſijne beſchetſing aldus maakt: *De Hiſtorien* (zeid hy) *zijn de getuigen der tijden, het ligt der waarheid, het leven van de Memorie, en de meeſtereſſe van al onſen handel en wandel, &c.*

Wat de Poëten.

Aangaande de Poëten, is het ſeker, dat ons door het leſen der ſelve, veel çierlijke inventeringen te binnen komen: gelijk dat ook al van overlang in menig Konſtenaar is gebleken, datze de meeſte deftigheden van hare werken,

uyt

uyt hare Verdigtſelen gehaald hebben. Soo verteld ons *Valerius Maximus*, dat *Phydias* ſeer geerne bekende, dat hy het Modèl van ſijnen *Eliaanſchen Jupiter* by den Poët *Homerus* gevonden hadde. Van gelijken betuigen eenige Schrijvers, dat *Timantes* en *Praxiteles* veele van haar aardigheden uyt den Poët *Euripides* ontleend hadden.

In dien ſelven ſin konnenwe ook niet loochenen, dat de ſtudie der Oudheden den Schilder van nooden is; welke, niet tegenſtaande ſy in de Oude Hiſtorien en Poëten eenigſints gevonden worden, nochtans uyt de Oudheid-onderſoekers, die daar van met opzet werk maken, moeten gehaald worden. Sy konnen nergens beter door betragt noch beweſen worden, dan uyt de afbeeldingen en beſchrijvingen der overblijfſelen, ſoo van gebouwen, geſnede Kolommen, Triumph-bogen, Frieſen, Altaren, als ook van Oude Penningen: In welke men klaarlijk kan ſien hoedanig de Goden, Godinnen, en Pronk-beelden waren. Hoedanig de Tempels, de Altaren, de Prieſters, de Vaten, de Offeranden, en Feeſt-dagen waren. Hoedanig de Antyke Gebouwen, van Amphiteatren, Panden, Ren-banen, Scheeps-havens Bruggen, Grafſteden, ſpitſen en Zuilen waren. Hoedanig de toeſtelſels van Kleedingen en Verçierſels der Volken waren. Hoedanig de Trouw-leidingen, de Gaſt-malen, de Triumph-rijdingen, de Vegtſpelen, de Reygangen, de Vergodingen, de Begravingen, de Juſtitien en diergelijke, in gebruik waren. Hoedanig de Wapen-ruſting, de Krijgs-tekenen,

Wat nut het onderſoek der antyke dingen geeft.

nen, de Wagen-zetels, de Krijgs-knegten, de Geschenken, Kroonen en Lauren waren. 't Gene alles seer fray, tot bysondere nuttigheid, met vermaak daar in kan ondersogt worden.

Nodig gebruik der Konst-boeken.

De Boeken die van de verscheide Konsten en Hand-grepen handelen, konnen alsoo weinig als eenige van de voorgaande, by een weetgierig Konst-oeffenaar gemist worden, want daar in moeten de Fondamenten der Wetenschappen gesogt worden; gelijk'er veel neerstige en gauwe verstanden hun hebben afgesloofd, om van de Bouw-kunde, Meet-kunde, Reken-kunde, Doorsigt-kunde, Sterkten-Bouw, Water-werken, Fonteineryen, Hemelsloop, en andere soo Wis-kundige als Natuurkundige dingen meer te schrijven, die niet schaars, maar overvloedig in onderscheidene Talen te bekomen sijn. Waar by bequaamlijk het studeeren na het Natuurlijk leven, en het beschouwen van fraije Print-konst, soo van Oude als hedensdaagse Meesters kan toegevoegd worden. Waarom wy aanraden, geen kosten noch moeiten te sparen, om alles te doorsoeken wat ondersogt kan worden, op datmen door veele Schrijvers, en 't beschouwen van fraije Printen en Teikeningen, de gantsche verborgentheid van dese Wetenschap, volkomen leere uytvinden: want yder doet t'elkens yts nieuws daar by, dat te vooren van een ander niet bedagt noch verstaan was. Waar uytmen dan ook kan bemerken, wat verbetering dagelijks aan de konsten word toegebragt. Niet te min is geraden datmen de gronden van dese

Nut van het leven en Printkonst.

of

of gene Meester, alleen eerst moet leeren verstaan, eermen veel werks van andere over hoop haald.

Maar even als *Philopoëmen* den Krijgs-Oversten, by *T. Livius*, zig soo wel in Vrede dan in Oorlog, gedurig in de Krijgs-oeffeningen bezig hield, op dat hy door dese neerstigheid, wijsheijd in voorraad bequaam, en hem als 't nood sou doen, aan geen Raadsmannen ontbreken mogt; alsoo moet eenen Jongen Schilder van den beginne aan, door gedurige oeffeningen van Lesen, Teikenen, Spekuleeren, Kopiëren, ondervragen, praktiseeren en uytvorssen, sijn gemoed met wijsheid soeken te vervullen; op dat hy namaals uyt die opgeleide schatten, eens heerlijke dingen aan de Wereld sou konnen ten toon stellen. De middelen nu, welke om dit alles te bekomen, voorhanden zijn, hebben wy soo strax aangewesen. Staat ons nu vorder aan te merken, de nuttigheden en gebruiken, diemen uyt het ondersoeken der geschrevene Boeken, het beschouwen der Printen en Teikeningen, het navorssen der Antiquiteiten, en studeeren na 't leven, en diergelijke meer, genieten kan. Voorwaar, wanneer ymand veele dingen met neerstigheid heeft doorsocht, en wel belesen is, kan hy met meerder versekertheid, en buiten berisping der verstandige, ja ook der onverstandige oordeelders, sijne Inventien aan den dag brengen. Want dewijl de Tafereelen onder verscheiden Uytleggers, dikwils dapper door de Pieken danssen, en lijden moeten dat de gedagten, en 't voornemen van den Schilder, d'uytleg en waar-

Datmen zig van wijsheid en wetenschap in voorraad moet sien te versorgen.

Dat de Schilderyen het algemeen oordeel der Menschen ondermet worpen zijn.

waarheid der Historie, de reden van de plaats, d'Ordinantie, de mogelijkheid der doening, de ware proportie in de Teikening, Kleedingen, en toestelselen, en andere behoorlijke hoedanigheden meer, ge-examineerd, en bedisputeerdt werden; dat menigmaal occasie verschaft, om de groote of kleine ervarendheid van een Meester uyt te vinden, die dikwils in eenige Kleinigheden ontdekt werd, ja in soodanige daar een omsigtigen Meester, veel min een slecht-hoofd noit op gedagt heeft.

Geestig Exempel.

Hierom sal 't niet ondienstig zijn, een Exempel by te brengen, dat ons in desen deele waarschouwen kan: Seker schrander en wel geoeffend Schilder, had op een tijd, ten versoeke van een geleerd Man, een Tafereel van de Kananeesche Bruiloft gemaakt, in welke hy hadde vertoond dat Christus het Water in Wijn veranderde; en had met voordagt en bysonder oogmerk, om de waarheid van de Historie en wonderdaad, nader als andere wel deden, uyt te Drukken, geen Witte maar Rooden Wijn gemaakt: de Schriftgeleerden Doktor dit Stuk besiende, viel juist met sijn oog op den Rooden Wijn, en vroeg terstond aan den Schilder, waar hy gelesen had dat'er *Rooden Wijn* op dese Bruiloft geweest was? Den Schilder vroeg'er met het andere woord wederom op; waar het stond dat'er *Witte Wijn* geweest was! Onder-en-tussen sogtmen den Text *Joh.* 2. eens op, om te sien of'er uyt d'omstandigheid van de Historie, niet eenige gissing, tot voordeel van d'een of d'ander, kon gemaakt worden: Doch niets vindende, wilde den

Doktor

Doktor evenwel weten, waarom hy niet ſoo ligt den *Witten* als den *Rooden Wijn* verkooſen had? en of hy dat met ſtudie of ſlegts by geval gedaan had? Den Schilder merkende dat ſijn Verſtand hier van een geleerd Man op de Toets-ſteen gezet wierd: antwoorde, dat hy veel waarſchijnelijke Reden hadde, die hem, om by de waarheid te blijven, daar toe noodſaakten, en dat ook ſelfs de Schriftuur hem hier toe aanleiding gegeven had: want vooreerſt, zeide hy, is het niet onwaarſchijnlijk, of Chriſtus heeft het Water in ſoodanigen Wijn herſchapen, als'er in Galilea groeide, en van de Inwoonders gedronken wierd, vermits Hem by de Joden alles wel geviel: want haar Eten en Drinken ſtond Hem niet qualijk aan: gelijkmen ook nergens vindt, dat Hy voor Sijn eigen mond, eenige byſondere Spijs of Drank genuttigt, noch veel min aan ſijn Vrienden verſchaft heeft: Derhalven beſluit ik, dat hy het Water in ſulken Wijn veranderd heeft, alsmen te dier tijd, en te voren, en ook op de Hoog-tijden was gewoon te drinken. Dat dit nu geen *Witten* maar *Rooden Wijn* is geweeſt, konnen wy hier uyt afnemen: eerſt, om dat alles wat in de Schriftuur van den Wijn is aangeteekend, van Rooden Wijn diend verſtaan te worden. Nu, ſoo handeld de Schrift van anders geen Wijn dan die by de Joden in gemeen gebruik was. Soo ſtaat 'er *Jeſaia* 63. aan 't 2de vers, *Waarom zijt gy Rood aan u gewaad? en uwe Kleederen als eenes die de Wijnperſſe treed?* En in de Spreuken, Kapittel 23. vers 31. *En ſiet den Wijn niet aan als hy hem Rood*

ver-

vertoond, als hy in den Beker sijne Verwe geeft. Soo zegt ook *Jesus Syrach* elders. *Hy strekte sijn hand uyt, en Offerde den Rooden Wijn, &c.* Doet 'er by, dat den Wijn doorgaans in den Bijbel, Druivën-bloed, van wegen haar Koleur, genoemd word. Lesen wy niet in 't Eerste Boek *Mosis*, Kap. 49. vers 11. *Hy wast sijn Kleed in den Wijn, en sijnen Mantel in Wijn-druyven Bloed?* En *Johannes* in sijn Openbaring, neemd een gelijkenisse van den Rooden Wijn, als hy segt, *Ende de Wijn-pers-bak wierd buiten de Stad getreden, en daar is Bloed uyt den Wijn-pers-bak gekomen, enz.* 't Welk alles noch verder soude konnen bewesen worden, wanneer men de Historien der Oude, de Kruid-en Land-beschrijvers daar ook by wilde ophalen: In welke goede Redenen den geleerden Man, groot genoegen nam, hem verwonderende over het wel-geoeffend verstand van den Schilder, hem daar in prijsende, dat hy sijn doen met goede en gesonde Reden konde bevestigen. Uyt het welk men klaarlijk kan af-nemen, dat byaldien desen Konstenaar niet wel belesen had geweest, en sijne Historie met voordagt doorsien had, hy seer weinig Reden van sijn Inventie soude hebben konnen geven, maar dat hy als een onwetenden Ezel by sijn Werk sou staan kijken hebben.

'*t Beschouwen van Print-konst een middel om geoeffend verstand te krijgen.*

Soo zijn ook de overdenkingen diemen in het beschouwen der Printkonst heeft, een bysonder Middel om alles (de Konst betreffende) te leeren verstaan; niet-tegenstaande bevonden word, dat'er sommige een afkeer van hebben, meenende door een opgeraapte Schijndeugd

deugd van Meesterschap, datze terstond onder het getal van Copyisten en Breke-beenen souden geteld worden, om dat'er sommige Kram-poenen gevonden worden, die anders niet doen dan Printen, Teikeningen, ja ook Schilderyen naschilderen: Maar dese betoonen, met'er daad datze noch het regt gebruik der Print-konst niet verstaan, veel min die oyt geoeffend hebben: gelijk daar ook weinige van die soort gevonden worden, die yts bysonders doen konnen, als na lang blokken en Knocijen, 't welk noch ten laatsten nauwlijks het oog van een onkundige voldoen kan; maar het examen van een ervaren verstand niet verdragen mag.

Mis verstand van sommige hier in.

De Teikeningen, Schetsen en Printen, moetmen in 't sien met het verstand, en niet met hand en ooge gebruiken, om daar stukken en brokken uyt te stelen, veel min om die geheel na te apen, alhoewel dat ook zijn nuttigheid heeft, wanneer 't wel word aangeleid, (gelijk we in onse Teikenkonst hebben geleerd) en blijven alsoo geduriglijk door de bril van een ander kijken. Maar neen, men moet alleen de deugden, als fraije manieren van ordineeringe, Teikeninge, geestige gedagten, en verstandige opmerkingen, door het besien, hersien, bedenken, overleggen en herkauwen, trachten in sijn gemoed te drukken, en daar in, met dikwils daar aan te denken, bewaren; invoegen sy door het toedoen van uwen Geest, niet meer eenes anderen, maar in uw eigen vindingen veranderd worden: Ten einde sy ook in het ordineeren, t'samen stellen, en verçieren uwer inventien, als wijse Raads-mannen kon-

Regt gebruik der Print-konst.

D nen

nen dienen. En op deſe manier, ſalmen vol van gedagten, vlug van ordinantie, rijp en overvloedig van Schilderagtige ſtoffe worden: Daarmen anderſinds nimmer een eigen Erfgoed kan te boven winnen, maar zig altijd met leenen, ſtelen, en rapen behelpen, of beſitten een eigen ſtudie op ſijn ſelven, en wroeten daar mede alleen in de Weereld om: welke men niet t'onregt naakte en arme Eremijten in de konſt ſoude mogen noemen. Doet hier noch by, dat by-aldien de Geſigt-oeffening der Printkonſt, geen andere nuttigheid had, dan datze de luſt van een yverig Konſtenaar geduurig opwekt, aaſd, onderhoud en gaande maakt; men den tijd, en koſten die daar aan verſpild word, niet noodig heeft te beklagen. Veele zijn'er die gantſche Kabinetten en groote legger-boeken vol ſchoone Printen en Teikeningen hebben, die de ſelve in een Jaar nauwlijks eens doorſien; of ſooze by geval daar al eens in komen, kijkenze daar in als een Os in den Bijbel; want die wederom uyt de handen geleid zijnde, weten ſoo veel als te vooren, en hebben niets meer geleerd, als niet te weten, en hunnen ouden weg te volgen.

Dat de Konſt vry wat byſonder fraays uyt alſulke dingen halen kan, daar aan mag van niemand getwijffeld worden: Want de exempelen konnen getuigenis geven, hoe gantſch geagt dit van Eeuw tot Eeuw geweeſt is, en hoe neerſtig de Vermaarde Meeſters hebben geweeſt, om de aaloude dingen, ſoo van ſchoone Statue-Beelden, Kleedingen, Zeden en gebruiken, met een onvermoeilijken yver te onder-

der-

derſoeken, en de nuttigheid daar van te kennen: Dit geeft ons onder allen den braven Teikenaar *Perrier* door een ſtilſwijgend ſinnebeeld te kennen, wanneer hy op het Voorhoofd van ſijn leeg-verheven Marbere antyke Konſt-ſtukken, (die hy na de Sny-werken van de Eerboogen van *Konſtantin*, *Veſpaſiaan*, en andere; geteikend en uytgegeven heeft,) de Roomſe Oudheid onder de voet gevallen, uytbeeld, welke van *Pallas* de hand geboden, en van de Schilder-en Bouwkonſt opgeholpen word: Beſiet de Print ſelfs, en gy ſult veel beter invallen daar over in uw gedagten vinden, dan of het u met veele woorden in een ruwe ſchets wierd aangeweſen.

Laat ons hier by doen, dat d'antyke Beelden, welke in de bloey-tijd (wanneer de konſt onder de Oude op het hoogſte was,) gemaakt zijn, voor de beſte Modellen en voorbeelden aan de Jonge Schilders en Teikenaars verſtrekken konnen: Gelijk den Heer *J. de Biſſchop* in de Voor-reden van ſijne Vijftig nieuw Ge-etſte Statue-beelden aan den Heer *Konſtantijn Huygens*, niet onwaaragtig toond, als hy zegt: „Daar in is ons gevoelen eenſtemmig, dat de „oude overblijfzels van Beelden en Half-ron- „den, zijn van de grootſte volmaaktheid in „de konſt, en voor de Leerlingen het beſte „voorbeeld. Welk gevoelen, gelijk het by „my oud, en door verloop van den tijd ſeer „vaſt geworteld is, alſoo ook van tijd tot tijd „waaragtiger en ſekerder heeft toegeſchenen: „Het ſy eens ander oordeel en begrip, of 'et „mijne dien aangaande werde overwogen. In-

1670 1668

„ dienmen andere haar oordeel onderſoeke, ſoo
„ komt te vooren niet alleen den grooten Prijs
„ en waarde, die deſe dingen altijds by de Ken-
„ ders in oude tijden gehad hebben, en ook nu
„ ter tijd noch hebben; het eerſte werd ge-
„ tuigt van *Cicero*, *Plinius*, en andere Schrij-
„ vers van geloof, door 't verhaal van dingen
„ by-na ongelooflijk; en het tweede leerd de
„ dagelijkſe ervarendheid: Maar komt daar toe
„ ook de eenparige toeſtemming van *Raphel*
„ *d'Urbijn*, *Michiel Angelo Bonarotti*, en al de
„ treffelijke Meeſters: die, als bekend is, dit
„ niet alleen met woorden rondelijk verklaard,
„ maar ook met'er daad betoond hebben; haar
„ heele werk ſtellende na deſen rigt-ſnoer: Ja
„ ſoo verre, datze dikwils niet ontſiende, hee-
„ le ſtukken in hunne werken in te voegen, by-
„ na Roovers zijn geworden in plaats van navol-
„ gers. En van geen ander verſtand zijn de
„ Liefhebbers, als die gemeenlijk voor 't beſte
„ van hunne werken dat oordeelen, het welk
„ meeſt heeft van die oude Voorbeelden. Selfs
„ die van Venetien, die nochtans altijd meeſt
„ in 't koloreren, en meeſterlijkheid van 't Pin-
„ ceel als in de Teikening hebben uytgemunt,
„ konnen hier toe ſtrekken voor getuigen; aan-
„ geſien *Mategna*, en *Palma* hier uyt gezeid wor-
„ den, veel geleerd en gevorderd te hebben.
„ Maar ſoo men dalen wil tot de later tijden;
„ Is dit niet wel het eenige, 't welk Vrankrijk
„ nu inder daad de kroon ſpannende, ſoo ver-
„ re in de konſt gebragt heeft, dat het tot
„ Roomen met nauw opmerk de oude Beelden
„ wel doorſien, en derſelver navolger Pouſſijn,
„ met

„met veel eer ontfangen, en feer hoog geagt „heeft? Vorder mijn eigen 'oordeel onderfoe-„kende, hoewel fwak zijnde, en nauwelijks „magtig een gedeelte van die konft te door-„gronden, en als door een nevel fiende, eg-„ter mijn fchemerende oogen omflaande, be-„fpeuren in 't Beeld van *Herkules* de gewrig-„ten van meer dan Menfchelijke fterkte. In „de *Worftelaars* en *Schermers*, de kragten daar „vereift; in *Laokoön* een vaften ouderdom; in „*Antinous* een fwakke fwier van Lichaan, by-„na Vrouwelijk; in *Apollo* een wel-gemaak-„ten Jongeling; in *Bacchus* rond-gedraide le-„den; in *Satyrs* en *Faunen* beklonkenheid van „vleefch; en in de Vrouwen nu een tenger, „en dan een wel-gevoed en poefel Lichaam „uytgebeeld; fwijgende van de verfcheiden „ouderdom, ftand, gebaar, wefen, kleeding, „en meer fulks, kan niet genoeg verwonderen „de groote fchoonheid in yder, en foo wel on-„derfcheidentheid in allen, met de meefte een-„voudigheid en veel meer andere deugden ver-„gefelfchapt: Dewelke hoe groot en hoe veel „die zijn daar uyt te giffen is, dat de grootfte „Meefters in 't maken van 't een of 't ander „lid, tot herftelling van eenig gebroken Beeld, „foo felden, of zig felfs of anderen voldaan „hebben, en feer befwaarelijk zig dit onder-„wonden. Egter werd hier door niet verwor-„pen, 't gevoelen der gener die drijven, dat „het leven felfs is het befte voorbeeld, en no-„digft na te volgen; als waar uyt die groote „volmaaktheid der Ouden fijn oorfprong heeft, „en ook nu alfoo ftaat daar uyt te foeken: maar

 „daar

„daar de Oude ſeer keurlijk in ſoo veel ver-„ſcheidentheid van 't leven, daar 't ſchoon „met het onprijſelijk vermengt is, dikmaal in „een Lichaam, het ſchoonſt hebben uytge-„ſogt, mag dit met regt de beſte Leidsman „genoemd worden: Niet tot dien einde, om, „opgetrokken in de Deugden der Ouden, in „'t beveſtigen van 't leven blind te zijn; maar „om door behulp van deſen wegwijſer, na 't „voorbeeld van de Oude het ſchoonſte te ver-„kieſen, en 't geheele leven loſſelijk tot ſijn „gebruik te brengen; dat anderſints ſeer ſwaar „en onſeker is. Dus verre de Voorreden van dien Heer.

Hier toe ſtaan ons noch vorder aan te merken, de menigvuldige behulp-middelen die voor handen zijn, om zig na de ſchoonheid der Antyke Statue-beelden te oeffenen; gemerkt daar van verſcheiden afteikeningen, door de neerſtigheid van brave Teikenaars in Print uytgaan als ook veele andere Antyke toeſtellen, offerhanden, gebruiken, kleedingen, gebouwen en diergelijke.

Antyke dingen die in Print uytgaan van Perrier.

Onder anderen vindmen veel fraije Beelden door den ſtrax-gemelden *F. Perrier*, te Roomen geteikend, die hy in honderd verſcheide ſtukken in 't Koper Ge-etſt, en uytgegeven heeft, die ook naderhand tweemaal zijn gekopieerd, een door *van Dalen* geſneden, d'ander in Italien met ſterk-water gebeten; doch moetmen weten dat de eerſte door hem ſelfs te Parijs gemaakt, Principaal zijn, en vry meerder loſſigheid, geeſtigheid en vaſter omtrek dan d'ander twee Kopyen behouden hebben. Noch

zijn

zijn van den ſelven *Perrier* ettelijke ſtukken uytgegeven, dien hy na de Triumph-boog van *Konſtantyn* en andere geteikend heeft, in 't gemeen *Bas-relief* of half rond genaamd, om datze leegh verheven, en maar half uyt den grond zijn uytgehouwen: in welke veel antyke Beelden, Ordinantien, Kleedingen, Wapenen, Hulſels, Mantels, enz. ſeer los en welgeteikend te ſien zijn.

Van gelijken gaan ook verſcheide Statuën uyt, welke na eenige Beelden en Tronien geteekend zijn, die gevonden worden tot Amſterdam, in het Kabinet van de Heer *Reynſt*. Doch zijn meeſt Tronien en Borſtbeelden, byna op de ſelve wijſe als *P.P. Rubens* ſijn twaalf Antyken, na de oude marbere ſteenen getekend, en uyt laten gaan heeft. Soo vindmen mede verſcheide oude Statuën, onder de Antiquiteiten die *Boyſſardus* en *Onuphrius Pannuvinus* hebben beſchreven, waar onder ook ſeer veel Altaren, Sepulturen, Gedenk-ſteenen, Opſchriften en diergelijke vertoond worden: Doch en zijn de Beelden alle ſoo wel als die van *Perrier* niet geteikend, maar meeſt bemind om dat ſommige by andere niet of weinig gevonden worden. Veel aaloude Beelden en geſnede Werken ſietmen ook afgeteikend in het Boek van 't Onderaardze Roomen, in welke meeſt alle de Sepulturen of Tomben der eerſte Chriſtenen, in verſcheide holle Spelonken onder de Aarde Gebouwt, met wonderlijke Hiſtorien en Beelden, Potten, Lampen, en andere Oudheden te ſien zijn.

Van verſcheide.

Borſt-beelden van Rubens.

Van Boyſſardus.

Te Roomen zijn ook (niet lang geleden)

twee verſcheide Langwerpige Boekjens uytgegeven, van eenen *de Rubèus*, in welke veel grootſe Beeldekens, en antyke toetakeling zijn aangeweſen. Insgelijks gaan ook uyt alle de Sny-werken der vermaarde *Kolommen* van *Trajanus* en *Antoninus*, beneffens eenige Frieſen. Ook een Boek met Beelden, na de afdrukken van eenige oude ingeſnede zegel-ſteenen geteikend, in Italien uytgegeven; in de ſelve zijn veel fraije Beeldekens, ſoo verſtandig geteikend, datmen genoegſaam bekennen kan dat de oude Meeſters ook wat geweten en gedaan hebben, dat voor de nakomelingen weerdig is nagevolgt te worden. Waarom de ſelve ook onder opſigt van den fraijen Plaat-ſnijder *A. Blooteling*, gekopyjeerd, en door den Geleerden Heer *Gronovius* met aantekeningen verwaardigt zijn.

Van de Rubeus.

Van verſcheide andere.

Ook mogen wy niet vergeten de uytgeleſene Statuën, en aaloude rompen, die onlangs door den Konſt-lievenden Heer *Jan de Biſſchop* in 's Gravenhage uytgegeven zijn, in welke hy na de Beſte afteikeningen, ſoo van hem, als dien hy uyt handen van andere Liefhebbers der Teikenkunde bekomen heeft, geteikend en in 't Koper ge-etſt heeft, van welke ſommige ook onder de antyke van *Perrier*, andere by *Boyſſardus* gevonden worden. Van eenige beelden vertoond hy verſcheide ſtanden en verkieſingen, om de ſchoonheden der ſelver niet verduiſterd te laten. Men ſiet daar in de Statuë van *Faunus* met Speeltuig in de hand, op driederley Vertooningen, by veelen voor een fray en aktieus Beeld gehouden; gelijk het ook by *Rubenius* gedagt word. Na de afteikening van *Doudyns*

Van Jan de Biſſchop.

Wat Beelden dat zijn.

Dondyns heeft hy ook twee verkiesingen van den *Apollo*, welke te Roomen *in Belvidere* staat. In de zevende en achtste Plaat vertoond hy een vluchtenden en eenen dood-liggende Soon van *Niobe*, die seer schoon zijn; van welke *Plinius* schrijvende, twijffeld, ofze van *Scopas* of van *Praxiteles* gemaakt zijn, uyt reden dat bekend is, dat *Praxiteles* soodanigen *Niobe* met hare Sonen gemaakt heeft. Soo zijn'er ook vier gesigten van den *Hercules*, die in 't Huis *Farnese* staat, en by andere Statuë-beschrijvers gemeen is, als ook de Statuë van den schoonen Jongeling *Milo*, by de meeste voor *Antinous* gehouden, en gezegt word by de Bad-stoven van *Titus* gevonden te zijn. Van gelijken vertoond hy ook twee verscheidene afteikeningen van den *Laokoön*, en sijne Soonen, een beeld van soodadige vastigheid, dat *Michiel Angelo* daar van dikwils zeide, Dat het in de Weereld was overgebleven tot verwondering der aanschouwers, om het vermogen der oude Konstenaars te stellen tot een Exempel om na te volgen: De romp van *Herkules* die daar onder ook word gesien, daar van getuigt *Boysardus*, dat die van *Michiel Angelo* voor het alstervolmaakste werkstuk gehouden wierd. Hy vertoond ook in twee verscheide sieningen een Romp van een gekleed Man, dat met een seer antyk en aardig opgeschort Romeins Kleed omhangen is. Vorders hebt gy de Beeldenis van *Musa Urania*, de een van *Wielingen*, d'ander van *Doudijns* geteikend. Een Vestaalse Maagd in grootse Kleedinge, staande om te Offeren. Ook een Amasone op tweederley stand, de armen verbroken

 zijnde,

zijnde, welk van *Michiel Angelo*, seer konstig geagt wierd. De Beeldnissen van *Flora* zijn ook seer fray, insonderheid de verkiesing die in de 40 en 42ste Plaat gesien word. Noch is'er een fray gekleede Beeldenis van een *Sybille*, en *Agrippina*, die na de afteikeningen van de Jonge *Bakker* komen. Gelijk ook verscheide gezigten na diversche Teikeningen van de Griekse Venus, welke men meend datze van *Kleomenes*, de Soon van *Apollodorus* gemaakt is, als uyt het Grieks Letter-schrift bewesen word. Het sou te lang vallen alle de andere Pronk-beelden, diemen by *Perrier*, *Boyssardus* en andere beschreven vind, hier te verhalen: Van welke door het gedurig na-maken, Teikenen, Schilderen, Boetseeren, afgieten, enz. veele seer gemeen zijn geworden.

Afteikeningen van d'overblijffels eeniger Bouwpralen.

Men vind ook verscheide Boeken, die soo te Roomen als elders zijn uytgegeven, vol afteikeningen van meest alle de vermaarde Gebouwen der oude Romeinen: gelijk ook *Sadelaar* ettelijke Ruiwijnen, en Antyke Overblijfzelen van Tempels, Amphitheaters, Bogen, en andere Majestueuse Gebouwen heeft laten maken. Maar gelijkmen doorgaans in de Beschrijvinge der Oude Paleisen vind, dat deselve met groote Kosten, swaren Arbeid, en wel meest in den Konst-bloeijenden tijd zijn gebouwt, is ligt af te nemen dat'er noch vele Oude Overblijffelen, van Pronk-beelden, Gedenk-steenen, en andere Konst-stukken zijn overgebleven; die vele van Marber gesneden, andere van Koper gegoten, tegen 't knagen van den tijd, al vry veel Eeuwen konden uythouden; welke nu noch

noch heden ten dage binnen Roomen, en elders in de Luſt-hoven, Konſt-kamers en Kabinetten bewaard worden. Want gelijk als'er vele van deſe Beelden door d'Oorlogen en Geldgierigen tijd, in de welke men geen ſorge meer voor de konſtige Werken begon te dragen, zijn verbroken, verſtroid, en tot niet gekomen; alſoo zijnder ook wederom andere, tot geluk der Na-komelingen, in de Aarde, en onder de oude Puin-hoopen, wonderlijk bewaard geworden, die namaals gevonden en met groote ſorge behouden zijn. Het ware te grooten ſchade geweeſt, dat'er van alle die menigte ſchoone Beelden, daar mede de Schouwburgen, Badſtoven, en diergelijke Gebouwen verçierd waren, geen Zaad voor de Konſt-lievende ſou overgebleven zijn. Het is verwonderens-waard alsmen leeſt, in hoe grooten menigte de Statuën gemaakt zijn. Daar word getuigt dat aan het Schouwburg van *Titus* over de dri-duiſend Pronk-beelden tuſſchen de Kolommen ſtonden. Miſſchien wierd ook om de menigte kopere Statuën die te Roomen op de Markt ſtonden, gezeid dat'er meer Doode als Levende waren.

Gelijk'er door ſorgeloosheid veele dingen zijn vergaan, ſoo zijn wederom andere gevonden en met vlijt voor de nakomelingen bewaard.

Op wat wijſe de Wereld vol Beelden is gekomen.

In dien Beeld-formerenden tijd wierden ook dikwils beloften gedaan, die met het vereeren van een Statuë voldaan wierd. Soo leeſtmen van *Ladice*, de Vrouw van *Amaſis*, datze een Beeld aan *Venus* beloofde, by-aldien dat haren Man haar konde beſwangeren, gelijk ſy ook namaals een Beeld na *Cyrenen* ſond: van welk Beeld *Herodotus* getuigt, dat het in ſijnen tijd (dat is 420 Jaar voor *Chriſtus*) noch ongeſchonden

den buiten de Cyrenische Poort gestaan heeft. Soo fond ook *Amasis*, volgen sijn Offer-belofte, een vergulde *Minerva* na Cyrenen; en sijn eigen afbeeldsel na Lindos; en ook twee van de selve na Samos, aan *Juno*: welke ten tijde van den voornoemden *Herodoot*, besijden de deur van den grooten Tempel gestaan hebben. Uyt alle welke niet is te verwonderen hoe de Weereld soo vol Beelden is gekomen; en alsoo ligt om te gelooven vald, dat'er noch vele Oudheden hier en daar onder de aarde verborgen liggen, die door de verhooping van d'afgevalle Puin der Bouw-werken, Vloeden en overstolping van Steden, Landen en Duinen, voor eenen tijd verduisterd blijven, die misschien soo nu als dan eens wederom sullen te voorschijn komen, als meermaal is geschied; gelijk wy daar van met onse kindsche oogen een exempel hebben gesien in 't Jaar 1647, aan den Oever van het Eiland Walcheren, omtrent de oude Stad Domburg, alwaar eenige oude Steenen, met Opschriften en verscheide Beeldnissen, beneffens eenige Vasen en Penningen; door het opwellen van het Duin-zand zijn opgeworpen; onder welke (beneffens eenige andere Godendommen) ook 't afbeeldsel van een onbekende Afgodinne, NEHALENNIA genaamd, gevonden wierd; gelijk de Steenen daar van noch in die Plaats te sien zijn. Van welk *Boxhorn* een Traktaat met verscheide Afbeeldingen heeft in 't licht laten komen; die ook by *Vredeman*, in zijn Boek van Oud-Vlaanderen, gevonden worden.

Antyke dingen blijven veele eeuwen onder de puin verborgen.

Exempel hoe die weer te voorschijn konnen komen.

De Schilderkonst ontfangt voorseker groot nut

nut uyt de algemeene kennis der Oudheden: want die als een waaragtige getuige van 't gene wy daar na komen te bedenken, kan dienen om de waarheid daar van te bewijsen. Wilmen oude gebruiken, Gebouwen, Beelden, Kleedingen en andere verçieringen, (welke van de Oude gemaakt zijn, soo alsze doen in gewoonten waren,) men vindze doorgaans in Penningen, Statuën, Altaren, Kolommen, Vasen en antyke steenen afgebeeld, en stemmen doorgaans met de Oude Schrijvers overeen.

Ware nuttigheid den Oudheid.

Maar hier komt noch in bedenken, of de konstige Werken van Schilders en Beelde-vormers onder de Oude zijn in agting geweest, om de deugd en ware konst die'er in stak, of alleen om dat die tijden noch onwetende in de konsten waren, gelijk sommige dat alsoo drijven; en meenen dat indien selfs *Apelles*, *Xeuxes*, *Protogenes* en andere heden ten dage leefden, en hare konst oeffenden, datmen hare stukken niet eens sou willen aansien; ja dat *Apelles* selfs sijn kostgeld in onse dagen met Schilderen niet sou verdienen. Maar gemerkt wy het tegendeel, uyt de nette beschrijving die'er de oude Autheuren van doen, konnen besluiten, willen wy aan soodanigen Vonnis niet schuldig staan. Wy bemerken doorgaans, dat wanneer eenige der Poëten, of andere Schrijvers, de schoonheid van een Mensch beschrijven, datze die altijd by de Statuë-beelden en Schilderyen vergelijken. (Gelijk daar uyt ook het spreekwoord, *Soo schoon als een Beeld*, onder ons schijnd overgebleven te zijn.) By aldien

Of de konst der Oude soo volmaakt zy geweest als'er van getuigt word.

Sommige meenen neen.

De Waarheid daar van bevestigd.

dien nu in hare Schilderyen en Beelden een groote onvolmaaktheid, of mismaaktheid ware geweest, 't had sottelijk van geleerde Mannen geweest, Menschen die een natuurlijke regtschapentheid hadden, by misschepsels van nagebootste afbeeldingen te vergelijken, of hare schoonheid na sulke slegte Beelden af te meten. Doch de woorden die *Junius* uyt *Kassiodorus* bybrengt, zijn genoegsaam om de waarheid van 't gene wy seggen te bevestigen. Het „schijnd onmogelijk, zeid hy, dat ymand sijn „oogen op de noch overige Oude Beelden sou-„de slaan, of hy sal veel beter dingen sien dan „hem in 't lesen voornamen; hy sal schoon-„der dingen be-oogen dan hem oyt in den sin „schooten; de Statuën namentlijk, die de deug-„den van hare Werk-meesters tot op den huy-„digen dag toe melden. Hy sal met groote ver-„wondering beschouwen hoe d'aaderen in het „koper spelen, hoe de Hysen door het ernstig „gepoog swellen, hoe de Senuen in het gaan „gespannen staan, ja den gegoten Mensch sal „zig selven in soo vele gelijkenissen aan hem „vertoonen, dat hy den nagebootsten Man ligt „voor een natuurlijk Mensch houden sal. Dese „verwondering sal hem noch vorder tot d'aan-„merkinge van de Paarden aanleiden; vermids „hy niet kan versinnen hoe het by-komt dat-„men in de moedige Beesten sulken levenden „vierigheid speurd, ja hy maakt uyt hare ron-„de gefronste neusgaten, en uyt hare saam-ge-„dronge ledematen, en uyt hare neergedrukte „ooren, een vast besluit, dat sy het geerne aan „het loopen souden stellen, al is het hem ge-

Bewijs uyt Kassiodorus.

„noeg-

„ noegſaamlijk bekend dat het Metaal een on-
„ roerlijke ſtijvigheid heeft.

Hier by ſal ook eindeling een verſtandig Konſt-oeffenaar moeten weten, dat hy hem boven de ſtudie van alle de voorgemelde dingen, ſeer neerſtig bezig houd omtrent het beſchouwen van het natuurlijk leven, en dat in alle voorvallen, daar 't mogelijk is, gebruiken. Want datmen zig ſoude willen laten verſtaan, ſoo rasmen eenige trappen van de konſt te boven is geklommen, datmen alle de Vormen en doeningen van het leven, in ſijn memorie kan houden, en daar uyt te voorſchijn brengen, wanneermen die aan ſijn inventien wil toepaſſen, die ſoude zig ſeer dikwils bedrogen vinden; alwaar 't ſake dat ymand in alle de voorige ſtudiën zig al heel wel geoeffend had: want het natuurlik leven is in alles ſoo rijk, overvloedig, konſtig en geleerd, dat onſe geheugnis op verr' na niet magtig is die geheel te bevatten, veel min te behouden: invoegen men noch werks genoeg vind om de gedagten bezig te houden, omtrent de menigte der ſaken, diemen in 't leven niet altijd bekomen kan, ten zy ſlegts in een oogenblik, of anderſins, door een kragtige verbeeldens-kragt, die door het ſien van veele ſaken, en verſtandig begrijp der dingen, opgekoeſterd en onderſteund word? welk ontrent het uytſtorten van geeſtige fantaſyen, veel vermag? en deswegen niet t'onregt aangeraden daar na te tragten: want door de inbeelding konnen wy d'afweſende dingen ons ſoo gemeen maken, als ofmen die tegenwoordig by zig had; invoegen daar niet anders dan de

By alles watmen navorſt moet ook voor al het leven gekend worden.

Wat d'inbeelding vermag.

de hand des Konstenaars van nooden is om die op den Schilderdoek te brengen; waarom ook eenige de Inbeeldinge by wakende Droomen vergeleken hebben: Ja men sou mogen seggen, dat de Inbeelding noch verder gaat, en dingen leerd maken diemen niet gesien heeft, gelijk *Seneka* zeid: *Alsdan kan de Majesteit der Goden eerst wel getroffen worden, soo wanneer 't gemoed de werken wel heeft overslagen.* Te kennen gevende, dat het den Konstenaar onmogelijk is ten Hemel te klimmen, om de gedaanten der Goden na 't leven te volgen, gelijk *Thespesion* by *Philostratus* dat aan *Phidias* en *Praxiteles* alzoo komt te vragen.

Men sou ook niet te onpas de Lesse van *Junius* hier konnen byvoegen, namentlijk datmen zig daar toe moet gewennen, dat onse Inbeeldingen en Bedenkingen soo sterk worden, datze alderhande verhinderingen konnen overwinnen, en 't gemoed soo vast op de bedagte dingen setten, dat'er van al 't gene men buiten dat komt te hooren of te sien, niets daar van tot in het gemoed laat doorsluipen; maar in allerley gewoel, sijn gedagten als in een heimelijke Vertrek-plaats houd; 't welk mogelijk was, indienmen hem van jongs aan daar na wilde voegen; want het gemoed der Menschen kan tot allerwegen aangeleid en omgevoerd worden: gelijk *Ovidius* daar over den Hemel dankte. Soo dat al de gene, welke in dit stuk niet nalatig zyn, gewaar worden hoe grooten voordeel het hun verschaft, wanneer een schielijk voorval, haar de een of d'ander Inventie, of levendige verbeelding afvorderd: maar d'ander daar-

Hoedanig onse Inbeeldingen van vermogen moeten zijn.

Mogelijkheid daar van.

daar-en-tegen, vinden haar ſeer ontbloot, en verlegen, gemerkt die geen voorraad van eygen Erfgoed beſitten, haar als dan met ſtelen en rooven, raapen en ſchraapen, ſeer armelijk moeten behelpen.

III. HOOFDSTUK.

De woorden die *F. Junius* uyt *Fulgentius* bybrengt, zijn waardig om haar ſoete toepaſſing nageleſen te worden; vergelijkende daar den geheelen yver van een Leergierig Konſtenaar, (die hy in negen dingen zegt te beſtaan,) by de negen *Muſen* of Sang-Godinnen, die hy volgens de eigenſchappen harer namen aardig toepaſt. 't Geen mogelijk aan *Hoogſtraten* gelegentheid gegeven heeft, zijn Boek van de Schilderkonſt daar na te leeſten, en met wat aardige dertelheden tot vermaak te verçieren. Doch wy, in deſe inleiding, meenen ſulkx niet onvoegſaam aan de 7 Vrye Konſten op te dragen.

Dus vergelijken wy de Algemeene Kennis der Schilder-konſt by de *Grammatika*, om dat ſy de algemeene Letter-kunde leerd, ſonder welke kennis men niet tot het onderſoeken van eenige geſchreven dingen gaan kan, en daar uyt weeten moet, wat voorraad tot de volgende van nooden is. De Teikenkunde by de *Dialectika*; om dat even als de Dialectika in 't ſpreeken alles leerd onderſcheiden, en 't valſche van 't waaragtige, in Diſtincte order en toon ſtellen, men door de Teikenkonſt alle voorwerpen kennelijk in haar juiſte form kan

d'Algemeene kennis by de Grammatika.

Teikenkonſt by de Dialectika.

Bouwkonſt by de Rhetorika.

af-beelden. De Bouw-kunſt by de *Rhetorika*, om dat ſy, even als de Poëzy, door 't gezag der Oudheid, grootze en çierlijke ordineringen na gewiſſe Maat-regels, werkt en uytvoerd.

De Doorſigt-kunde by de Muſika.

De Doorſigt-kunde by de *Muſika*, om dat even als de Maat-zang door haar juiſte ſtelſels van toonen, onſe ooren met een aangenaam geluid ſtreeld, en onſen Geeſt, gelijk als buiten ons ſelven, weg voerd: ſy ook door haar gewiſſe Stel-regels de aangenaamheid van het leven vertoond; en verrukt worden te gelooven, dat wy in een ſchoon Paleys, Landſchap, of Luſt-hof wandelen, niet tegenſtaande wy in een beſlooten kamer zijn.

Anatomie by de Arithmetika.

De Anatomie by de *Arithmetika*, om dat gelijk alsmen door de Cijffer-kunſt den Inhoud van verſcheide getallen kan vinden, en die tot een Lichaam brengen, en wederom in ſoo veel deelen onderſcheiden alsmen wil, beneffens aanwijſinge doen, hoe veel yder getal tot volmaking van ſoodanigen ſomme toebrengt, men ook door de Menſchkundige ontledinge leerd, uyt wat deelen den Menſche komt te beſtaan, en die volgens haar Maat, plaats en werkelijke beweging ontrent het geheel toe-eigenen, om den gantſchen inhoud van een volkomen Menſche, in allerley doeningen uyt te drukken,

Ordinering by de Geometrie.

De Ordineering der Inventien by de *Geometrie*, niet ſoo ſeer om de juiſte over-een-koming van die beide, als wel om dat de Wiskundige meting, zig na alle voorvallen, ſy zijn dan ſoo alsze willen, moet ſchikken, en men uyt verwarde hoeken, of gegeven deelen, een behoorlijke klomp van een vierkanten inhoud 't ſamen brengen kan:

Soo

Soo moetmen ook door de goede Ordineeringe, de verwarde fantasien, soo van ons eigen bedenkingen, als ten believen van andere, hare ordentelijke invallen, in een çierlijke, grootse, en welgeschikte Ordinantie 't samen setten.

De Koloreering by d'Astronomie.

Het Koloreeren by de *Astronomie*, om dieswil, dat gelijk alsmen in die konst vele dingen door gissingen moet vast stellen, en door gesonde reden, de Sonne, Mane, en Sterre-loop soo waarschijnelijk beschrijft, als ofmen alles met de oogen gesien en met de handen getast hadde; men in het Koloreeren, de natuurlijke loop en werking van licht en duisternisse, by wijse van gissing, door de Verwen sekerlijk kan bepalen; alsoo datmen de ruimte door de Wijkinge en Houdinge, in een Plaats of Landschap, soodanig bemerke, als ofmen zig selven daar te midden in vond.

Hoedanig d'Onderwijsing moet voortgaan.

Indienmen dan in alle onderwijsingen, soodanig van trap tot trap voortgaat, dat de gedagten der Leerlingen, door, een vervolg van aan-een-hangende regelen, niet teffens overvallen, maar allengskens bemagtigt worden, men sal met den Leerling sekerlijk op een effen en gemakkelijk veld uytkomen, en daar de geheele Schilderkonst in haar volkomentheid ontmoeten; altijd gedagtig zijnde, dat de Leeringen diemen door Voorbeelden doet, korte en kragtige onderwijsingen zijn.

Datmen eerst de Theorie, en dan de Praktijk moet oeffenen.

Vorder staat in dit Hoofdstuk te letten, datmen zig tot de werkelijke oeffening van Schilderen niet begeven moet, voor al eermen een goed begrijp der *Beschouwige* kennis, soo van Teikenen, Bouwen, Perspektijf en diergelijke

 heeft,

heeft, en de kundschap daar van verstandelijk bezit. d'Oude Meesters, die na de volmaaktheid stonden, plagten haar voor geen Konstenaars uyt te geven, ten ware sy haar leersaam gemoed, met een algemeene kennis van verscheide konsten en wetenschappen, die tot de Schilderkonst dienstig waren, hadden voorbereid. Veele zijn'er in tegendeel noch in dien verkeerden waan, datze meenen, dat alle andere wetenschappen, als de Bouw-kunde, de Doorsigt-kunde, en diergelijke, niet grondig voor een Schilder behoeven verstaan te wesen; latende hun genoeg zijn slegts een kennis in 't honderd daar van te hebben, om dat zy haar misschen op den arbeid van andere konnen verlaten; die het haar beter hebben voor-gedaan als sy vreesen noit te sullen na-doen: waarom sy die dingen soo veel in haar Werken vermijden als 't doenlijk is. Doch dese zijn even als seker Silversmits Jongen, die geduerig van sijnen Meester aangepord wierd tot het Teikenen; en versag hem dikwils met eenige fraije Printen, van Bloem-en Loof-werk, Kinderkens en diergelijke, op dat hy hem tot neerstigheid aanleiden mogt; maar den Jongen, die geen sittende aars had, en liever speelde en trijffelde als Teikende, beelde zig in, dat sijn arbeid die hy dede, ontrent het na-teikenen van die Printen, vergeefs was, (weinig denkende dat het hem namaals tot de Drijf-en Sny-konst soo wonder wel te pas sou komen,) zeide eens met eenen korseligen kop, rond-uit tegen zijn Meester, en gelijk het hem op 't hart lag; *Wat Meester, hoe legje my altijd aan de Ooren en leld*

met

Valsche meninge van sommige.

Vergelijking van dese met seker onverstandige Jongen.

met Teikenen, Teikenen? Wat nut sal my het Teikenen doch geven? Ik kan om een halve stuiver een Printje koopen, dat soo fray is, dat ik het myn leven soo goed niet maken sal; ik kan my ter nauwer nood daar altijd wel meë behelpen; Dus sprak dien Dommerik, en gaf te gelijk te kennen, dat hy van onverstandig deeg gebakken was.

Doch *Junius* ons de schets van een waaragtig Konstenaar sullende ontwerpen, beschrijft hem met dese trekken; Een Konstenaar moet een omsigtig, merksaam, daadveerdig en kloekvernuftig Mensch zijn, welke door de kennisse van verscheide Wetenschappen, een groot begrijp van alles is ingestort: want het is niet wel mogelijk dat ymand een aanmerkens-waardige Inventie soude konnen te voorschijn brengen, ten zy sake dat hem de voornaamste gronden der regtsinnige geleerdheid van Kinds-beenen af, zijn ingeprent: soo dat'er geenerley studiën of wetenschappen een goed Meester behoorden vreemd te wesen. Hy behoorde de gantsche Oudheid, de Historische vertellingen, met alle de Poëtische verdichtselen, als op een ry van buiten te weten; ook de formen en gedaanten aller schepselen; de veelvoudige beroerlijkheden der leden en muskelen; de menigerhande actien, en boven-al de Passien des Menschelijken gemoeds moeten wel verstaan zijn, want in de levende uytdrukking der selve, bestaat de grootste kragt der gantsche Schilderkunde. Hy moet ook in de Geometrische en andere Mathematische Konsten ervaren wesen, want daar in plagten groote Meesters haar gedurig te oeffenen; en pikten den bequaamsten

Beschrijving van een waar Konst-oeffenaar.

Waar in een rechtschapen Meester al behoorde geoeffend te wesen.

tijd uyt, om de Zede-kunst, natuurlijke Philosophie en Wis-konstige wettenschappen, Historien en Poëtische versierselen te ondersoeken: want of schoon dese dingen alle niet maggtig zijn eenen goeden Schilder te maken, geven sy nochtans eenig optoysel tot de volmaaktheid der selve. Wy sullen derhalven niet verre van de weg afwijken, wanneer wy hier in 't algemeen bestaan op te halen, wat noodige wetenschappen een Schilder behoorde te verstaan, en wat nuttigheid hy uyt deselve, door die wel aan te leggen, ontrent de Schilderkonst genieten kan.

Een Schilder moet voor al een goed Teikenaar zijn,

Het staat dan voor eerst by alle verstandige onfeilbaar vast, dat die een goed Schilder wil wesen, tragten moet een zeker en volkomen Teikenaar te zijn: gelijk wy daar van in onse Teikenkonst verscheiden aanmerkingen, tot bewijs der noodsakelijkheid van die konst, hebben bygebragt: ten anderen is noodig, dat den Schilder de Architecture of Bouwkunde versta, volgens d'Exempelen van veel fraije en vermaarde Meesters, die daar in hebben uytgeblonken; want alsdan kan een verstandig Man hem in alle voorval redden; en alle Tempels, Paleysen, Amphiteatren, Eerbogen, Galeryen, Kolommen, enz. Ook alle verçieringen van Statuë-beelden, Vasen, Pedestalen, Balonsters, en 't geen vorder aan Gebouwen kan bedagt worden, na de Antyke en hedensdaagse manier konstig aan den dag brengen: en alles na de Toskaansche, Dorische, Iönische, Romeinsche en Korintische, yder n ahaar eigenschap, sterkte en çierlijkheid, volgens de hoedanigheid der

En d' Architecture verstaan.

Ge-

Gebouwen diemen maken wil, toepaſſen: Tot welk men noodtwendig de juiſte maat en verdelingen weten moet. Daar-en-boven ook verſtaan, wat omtrent ſulken of ſoodanigen Order mag geördineerd worden, en wat het regte gebruik of misbruik is. Wat çieraad de Kapiteelen, de Frieſen en Kroon-lijſten hebben moeten, op datze groots, vaſt en çierlijk mogten ſchijnen. Waar Pedeſtalen of geene mogen komen, wat hoogten, van Boogen, Poorten, Deuren, Stijl-koppen, Lijſten en tuſſchen-wijdten aan yder werk behooren. Ja die neffens een bequaame kennis van de Bouwkunſt, ſoo veel ſy tot de Schilderkonſt moet verſtaan zijn, een volkomen Architekt wil weſen, moet ook wel in de Meet-en Reken-kunde ervaren zijn, hy moet de grond des Aarbodems, de Hemel-ſtreek onder welke de Landen gelegen zijn, den Hemel-loop, en de natuur der Winden verſtaan. Ook ervaren weſen in de Koſtumen en voorregten van Steden en Landen daarmen Bouwen ſal. Goede kennis hebben van den aard der Gronden en Water-wellingen, ſterkte-weging, en wat meer de Fondamentlegging aangaat. Vol goede overlegginge om de Plaats en Erven wel te menageeren. Rijk en veerdig om gantſche Gebouwen van Thorens, Kerken, Paleiſen, Hallen, Land-en-Stede-huiſen, en andere aanſienlijke Gebouwen, met haare Keukens, Kameren, Schoorſteenen, Zalen, Gewelven, Galeryen, Koupels, Daken, Gebinten, Kappen, Gevels; alle met bequame ligten, ruime Trappen en Portalen, makkelijke opgangen, drooge Kelders, en diergelijke

bequaamheden meer wel te ordineeren: alsoo dat sy te gelijk onkostelijk en groots, regulier en plaisant, gesond en bequaam van hoogte, met genoegsaame Water-vang, zig çierlijk komen te vertoonen, en onverdrietig, met genoegen des Timmer-Heers konnen bewoond worden, gelijk wy daar van ruimer in de Bouwkunde gesproken hebben.

Misslag van d'Onkundige. De Schilders daar-en-tegen, die de Bouwkunde nog geheel nog ten deel verstaan, siet men dat zig seer dikwils tegen hare Regelen vergrijpen, makende hare stukken vol tegen-redige en onmogelijke dingen, ja menigmaal soo bot en belachhelijk, dat de Poorten en Deuren, door welke de Beelden van hun eigen Tafereel moeten passeeren, kleender zijn dan de Beelden selfs.

Klagte van de Vinci. *L. de Vinci* getuigt, (als klagende over dese onwetenheid) Schilderyen gesien te hebben, daar Galeryen met Kolommen in quamen, die ten opzigt van de Menschen welke boven over de Balonsters leunden, maar dunne stokken of staken geleken te zijn.

Ook grondig de Perspektijf verstaan. Soo moet ook een Schilder volgens de alderseker ste regelen; vast en grondig in de Perspektijf ervaren zijn, en die soo wis als sijn A.B.C. van buiten konnen, ten einde hy alles wat hem in de Schilderkonst ontmoet, daar na rigten kan. Hierom sal een Jong Schilder, selfs van den aanvang dat hy de Schilderkonst ter hand neemd, groote vlijt aanwenden, om te weten wat de Perspektijf is, hoe die in de natuur gesien word, en hoe dat de selve in de konst, volgens de regulen die ons gezigt in 't sien van de natuurlijke voorwerpen heeft, gegrond is; ge-

lijk

lijk die ook, insonderheid in de nieuw-gevonde maniere die met de Meetkunde gelijk-gesteld is, volkomentlijk kan uytgewerkt worden: .en dat alles volgens een seer verstanelijke maniere van de kleine voetmaat, door den Heer *Desargues* uytgevorst. Dusdoende salmen altijd na een gewisse regel arbeiden, en zig versekeren konnen, dat alles watmen komt te maken, een goeden uytslag sal hebben; verstandig voor de verstandige, en natuurlijk voor 't oog van Geleerde en Ongeleerde. Ja ook tot volkomen gerustheid van zig selfs, om altijd rekenschap te konnen geven van de hoogte, ruimte, lengte, en grootheid van 't eene voorwerp ten opzigt van 't andere. Ook selfs te konnen seggen hoe verre datmen van de voorwerpen af staat; hoe veel voeten en duimen al het Bouw-werk der Paleisen, Zalen, Galeryen, Pylaren, Vloeringen en diergelijke, lang, hoog, en breed is: en dat soo wel, als ofmen alles in een Geometrische grondvlakte zag liggen, om 't selve met een passer of voetmaat na te meten. Invoegen een Schilder hem voor een gedurige lesse moet voorstellen, dat by aldien hy sijn werk niet op een goed fondament der Doorsigt-kunde aanvangt, sijn Schip sonder roer zeild, en in een woeste zee vol onbekende klippen om-dobberd.

Een Schilder moet ook seer wel de Anatomie, of de uyt en inwendige gestalte, en de verdeelinge van 's Menschen Beeld verstaan: Hy moet daar van weten de juiste proportioneele Natuur-maat, en ontledinge van yder deel, ten opsigt van 't geheel, gewigt en tegen-gewigt in 't bewegen. Veranderlijkheid

Ook in de Mensch-kunde of Anatomie ervaren wesen.

van alle ſoo natuurlijke als gemaakte Actien: Gelijk daar zijn gaande, ſtaande, ſprekende, wijſende, loopende, ſpringende, werpende, torſſende, trekkende, ſlaande, bukkende, en andere ontelbare doeningen meer. Hoe die be-
Muskelen. wegingen door de Muskelen of ſpieren worden uytgevoerd, en hoe die van gedaante en byſonder gebruik zijn: waarze in deſe of gene actie het meeſte geweld doen, en zig ſien laten. Ook moet verſtaan weſen, de form, getal, Koppeling, plaats en gebruik van alle de gebeenten, als zijnde de inwendige ſchets of leeſt van den Menſche; op datmen ſeker wete waar yder ſpier is vaſt-gehegt; en hoe zig yder lit door
Schoonheid. hulp van deſe of gene Muskel uytſtrekken, buigen en aan-halen kan, of om hoog, om laag en elders heen gevoerd kan worden. Hier toe moet hy ook weten wat ſchoone of mismaakte leden zijn, 't geen uyt d'aanmerking van de ſchoonheden in de Antyke Statuën waargenomen, kan geſchikt worden. Hy moet ook weten, wat bevalligheid, grootsheid en welſtand aan een Beeld te wege brengt, en voorts de mogeljke buigingen, uiterſte vermogen, en gebruik van alle de leden en gewrigten met goede reden
Herstogten. verſtaan. Voegt'er by, dat hy ook kenniſſe behoorde te hebben, door wat trekken, teikens en opzigten men alle de paſſien en togtige genegentheden van 's Menſchen herte, na de byſondere ontmoetingen en voorvallen kan uytdrukken; als daar zijn de gemeene lijdingen, van Gramſchap, Toorn, Blijdſchap, Droefheid, Liefde, Wanhoop, Schaamte, Vreeſe, Edelmoedigheid, Trotsheid, Verwonderinge,

Verschrikkinge, Medoogentheid, Jaloersheid, Geilheid, Zedigheid, Versmadinge, en diergelijke hartstogten meer, soo alsze ook veelmalen uyt het aangesigt, en de opslag der oogen konnen gesien worden, want dat is het spiegel-boek van 't gemoed, door welk men met de oogen tot de lijdingen van de ziel kan inbooren, om van een Mensche eenigsints te konnen oordeelen. Soo getuigt het Eerste Boek *Samuels* van *David*, dat sijn Vromigheid hem ten aangesigte uytblonk. En by *Moses* in 't eerste Boek der Schepping word van *Kaïn* gezeid, dat sijn aangezigte *verviel*, doe hy toornig op sijn Broeder *Abel* wierd: en sulke exempelen beschouwen wy dagelijks. Op alle welke den Schilder behoorde te letten, om die tot sijn memorie in te prenten: ten einde hy alsoo met een goede kennis, dese dingen aan sijne Beelden sou konnen toepassen. Kap. 18.

Soo moetmen ook door het neerstig ondersoeken van de Oudheden en Historien, alle de voornaamste geschiedenissen weten; op datmen wel van den inhoud versekerd zijnde, soodanige Beelden van Mannen, Vrouwen, Jongelingen, Maagden, Knechjes, Meiskens en Kinderkens, als tot soodanigen geval betamelijk zijn, verkiesen kan: en die dan voorts na hun gesag of Staat-bekleeding, van Keisers, Koningen, Prinssen, Burgemeesteren, Veld-Oversten, Ridders, Raads-heeren, Keur-bendelingen, Dienaars, Soldaten, Slaven; ook Geestelijke Ampten, als Priesters, Wichelaars, Vestaalse Maagden, Sangers, Trompetters, en andere meer, met hunne eigene Kleedingen, ver-

Den Schilder moet in de Historien ervaren wesen, en d' oude zeden verstaan.

çier-

çierſelen en toe-ſtellen uyt-ruſten, en ſchikken na de verſcheidentheid der Natiën, ſoo als die aan Joodſche, Babyloniſche, Perſiaanſche, Egiptiſche, Griekſche, Romeinſche of andere vreemde Volken (onder welk een Hiſtorie diemen ordineeren wil geſchied is) eigen zijn. Tot welk ook byſonderlijk noodig is, datmen wete alle de Oude Zeden en Manieren, ſoo van Godsdienſten, Goden, Offerhanden, Feeſt-dagen, Vergodingen, Inwyingen, 's Koningsuitroeping, Trouwen, Bed-leidingen, Maagdoms beweening, Gaſtmalen, Oorlogs-aanſegging, Aanſpraken, Triumph-voeringen, Raadplegingen, Soon-aanneming, Baard-en Hair-ſcheering, Vegtſpeelen, Worſtelingen, Renloopingen, Scheep-ſtrijden, Jagt-ſpeelen, Eeuwſpelen, Bloemſtroijingen, Bacchus-feeſten, Reygangen, Lijkſtatiën, Juſtitien, Beſnijdingen, Doopingen, en menigte andere Schilderagtige en aaloude gebruiken. Ook alle Mannelijke en Vrouwelijke toetakelingen, van Topſluyëls; Tullebanden, Gordels, Mutzen, Bonnetten, Hoofd-banden, Kapſels, Hulſels, Brooſen, Bandwindels, Voet-zoolen, Rijg-ſchoenen, Slotſen, Borſtijkijnen, Sonne-ſchermen, Kroonen, Voorhoofd-çierſels, Arm-ringen, Peerel-ſnoeren, Kettingen, Oor-ringen, enz. Item alle Oorlogs-gereedſchappen, als Storm-hoeden, Schilden, Swaarden, Spieſſen, Rondaſſen, Pans-yſers, Kolders, Veld-rokken, Pijlkokers, Strijdhamers, Harnaſſen, Pin-knodſen, Bogen, Heirbijlen, Muur-brekers, Rams-koppen, Vaandels, Standaards, Trompetten, Baſuinen, Houwers, Dolken, Poken, Zabels, Klingen, Ketel-

d'Antike Kleedingen en ornamenten verſtaan.

trom-

trommen, Leger-trommen, Banieren, Blasoenen, Veld-teikens, Strijd-wagens, Wagen-zetels, Gespen, Riemen, Slingers, Plumadien, Leger-tenten, Paviljoenen, en wat dies meer tot den krijg van nooden is. Ook alderhande Antyke Gebouwen, van Amphiteaters, Palleissen, Raad-huisen, Vegt-perken, Ren-banen, Tempels, Bad-stoven, Gewelven, Trappen, Kolommen, gesnedene Steenen, Pedestalen, Basementen, Pyramiden, Sepulturen, Vasen, Schouw-potten, Statue-beelden, Fonteinen, Lustgaarden, Galeryen, Rotzen, Grotten, Geboomten, Struiken, Stammen, Bies-Bosschen Klim-op, Wandloof, Lis, Bloemen, Looven, Krans-vlegtingen, Kurfkens, Bennekens, en diergelijke dingen volgens d'Oudheid te inventeeren. Soo mede de Offer-gereedschappen, als Altaren, Slagtmessen, Bijlen, Offerbanden, Dek-kleden, Kranssen, Stieren, Koeijen, Bokken, enz. Gesnedene Vasen, Kruiken en Kannen, Lampen, Kandelaars, Schalen, Gebeelde Bekers, Kroesen en Drink-hoornen, Bekkens, Schootels, Wierook-vaten, Vuur-potten, Koelvaten, Toordsen, Flambeauwen, Drie-voeten en Nappen, als ook Schabellen, Banken, Zitstoelen, Troonen, Rust-bedden, Legersteden, Bank-kussens, gesnedene Tafels, Schat-kisten, Buffetten, Kabinetten, Gordijnen, Tapijtseryen, Koorden, Quasten, Bonten, Leeuwe-huiden en Tygers-vellen. Van gelijke diendmen ook de gedaante en aard van verscheide Beesten te verstaan, als voornamentlijk die veeltijds in de Konst van ordineering te passe komen; als Olyphanten, Paarden, Kameelen, Leeuwen,

Beeren, Tygers, Luipaards, Offen, Stieren, Koeijen, Rammen, Geiten, Schapen, Bokken, Harten, Honden, Wolven, Apen, Arenden; Pauwen, Swanen, Papegaijen, ook andere verdigte Dieren en Monfters, van Satyrs, Tritons, Water-Nimphen, Meirminnen, Zee-paarden, Hoornen en andere Zee-gewaffen. Item alle andere tuigen van Muzijk-inftrumenten, Boeken, Ceedels, Rollen, Spheren, Globen, en wat meer tot verçieringe der inventien word by-gebragt en te pas komen kan.

Aard der Verwen moet verftaan worden

Eindelijk moetmen, voornamentlijk tot het Schilderen arbeiden, om grondig den aard, kragt en vermogen der Verwen, Olyen en Verniffen, omtrent het Koloreren te kennen: die ook wel en veranderlijk te ordineeren, en na vereifch van faken, aangenaam en met zedigheid op fijn juifte plaats wel te fchikken, en natuurlijk aan yder ding toe te eigenen; ten einde men niet laat blijken, datmen zig op de fchoone koleuren verlaten, of de ware Deugt van fijn Tafereel door een enkel Verwen-gepronk gefogt heeft. Van gelijken moetmen weeten, hoemen de Verwen, foo in het Doodverwen, als in 't Op-fchilderen fal temperen, handelen en aanleggen, en hoedanig defelve helder, gloeijend, en fchoon op den ander komen te dekken, en zig makkelijk Schilderen laten; invoegen fy verftandig gehandeld en plaifant gekoloreerd mogen fchijnen. Daar-en-boven moet de eigenfchap en kragt van Dag en Schaduwe wel verftaan en geobferveert worden, op dat die niet tegen-redig van plaats en figuur, of onnatuurlijk van koleur en kragt kome te ver-

Handelinge der Verwen moet verftaan worden.

Ook de dagen en fchaduwen.

toonen,

toonen, maar beſorgen dat de ſelve altijd na de even-gelijkheid van 't algemeene ligt, het zy Somerſe dagen, Sonneſchijnen, Morgen- en avondſtonden, Maneſchijn, Keers-ligten, en ander voorvallen of geſteldheden des Lugts, geſchikt zijn: op dat'er in het eene ding, ten opzigt van het andere, een behoorlijke uytheffing en redding waargenomen zy. Uyt alle welke volgt de noodwendige kenniſſe van de Houdinge, welke de Perſpective, of propor- Houdinge. tioneele verflauwinge der koleuren mag genoemd worden: en deſe niet verſtaan wordende, kan nimmer yts natuurlijks in een Schilderye bearbeid worden, gemerkt de Houdinge het ſelve gevoelen dat ons oog in 't beſchouwen van 't leven geniet, in de Schilderyen kan verſchaffen. Soo moetmem ook tot de koloreeringe verſtaan de natuur der Reflexien of Reflexien. weerſchijnen, waar en hoe die vallen of niet vallen konnen, wat koleuren ſy aannemen of verwiſſelen. enz.

Eer wy nogtans dit Hoofdſtuk beſluiten, Nuttigheid van Boetſeeren. moetenwe met een woord noch aanraken, hoe voordeelig het den Schilder is, dat hy een fixe handeling hebbe om uyt Kley te boetzeeren, 't welk hem dikwils ſeer noodig kan te pas komen, om hem by eenig voorval fray te konnen behelpen; inſonderheid wanneer hy het leven moet miſſen, het zy om vliegende Beelden, actien van onderen-aan te ſien, en ander verkortende dingen te inventeeren; op dat hy die dan ſetten, hangen of leggen mag, ſoo als hem tot ſijn voornemen beſt dienen konnen. Ook om ſomtijds yts fraais datmen geinven-

teerd

teerd heeft, in wesen te behouden, en als een Konst-stuk na te laten: tot welkers einde het Etzen of bijten in koper, niet ondienstig voor een frai Meester geoeffend word; om somtijds een goede Ordinantie in Print uyt te geven, gelijk daar van de nuttigheid strax sal gezeid worden.

Ook van het Etzen.

VI. HOOFDSTUK.

Verstaan hebbende alle de noodige kennissen en wetenschappen die een verstandig Schilder moet tragten te besitten, en zig eigen te maken, kan nu wel eenigsints gegist worden, hoe het by-komt dat 'er soo weinige tot de volmaaktheid van een groot en algemeen Meester geraken konnen; gemerkt meenige na veel arbeids eerst beginnen te sien wat' er tot de Geleerdheid van een groot Schilder vereist word; en deswegen haar een oneindig getal van swarigheden omtrent de konst-regelen praktiseeren, die haar onmogelijk schijnen oyt te sullen te boven te komen: invoegen sy al sugtende onder dien last, van vreese wederom te rug loopen, of veranderen door 't beschouwen van dit ingebeelde Medusaas hoofd, in een steen van wanhoop en leuyheid, alsoo datze blijven dieze zijn en waren, dervende uyt schrik voor de kennis, die de volmaaktheid vereist, niet een voet versetten, om een andere voorby te stappen. Doch dit alles behoorde een verstandig Konstenaar niet af te weeren, of schoon veele de regte Meesterschap niet komen te treffen;

Waarom soo weinige groote Meesters worden.

Wat dit ontrent een Leergierig gemoet be-

maar

maar veel-eer aan te manen: want hoe de wetenschap eener konst minder gemeen is, hoeze heerlijker in de oogen aller menschen uytmunt. En ofwe schoon de volmaaktheid van een konst niet konnen bekomen, is'et niet te min loffelijk, een trap of twee hooger gestegen te zijn dan een ander: Ja al wetenwe dat andere groote Reusen in Meesterschap zijn geweest, ten opsigt dat wy maar kleine Mannekens zijn, en dat sy veele en verre dingen hebben konnen sien, moetmen evenwel door neerstigheid op hare schouderen sien te klaveren, op datmen, ware het mogelijk, noch een weinig verder mogte sien dan sy gesien hebben. De gedurige sorge moet meer waken, om door een gestadige voortgang niet alleen andere te agterhalen, maar die ook voorby te stappen, dan zig aan de volmaaktheid op eenen bot te vergapen: want dat is de regte weg om de volmaaktheid naast by te komen, soo wanneermen met de alder-uitstekendste om prijs geduurig daar na tragt. En dat de lust en geduurige neerstigheid, onmogelijke dingen mogelijk kan maken; heeft ymand onder d'Oude in dese woorden heel wel afgeschetst: *Daar is niets dat het Menschelijk gemoed niet weet uyt te vinden, soo wanneer het slegts daar lust toe heeft, gemerkt het verstand des Menschen een groote kragt bezit, om alles wat hertelijk bemind word, te agterhalen.* Soo sietmen ook dikwils met verwondering, dat eenige Schilders in haren eersten yver een sterken voortgang in de konst doen, en steken soo 't schijnt na de Kroon van volmaaktheid, welke dan eens wederom gelijkelijk komen te steuyten, daar

hoorde te doen.

Door leerlust kan men groote dingen bekomen.

Hoe sommige in haren loop komen te steuyten.

daar van de beſte op eenen bot blijven ſtaan, d'andere gaan van die uur aan, wederom al ſoetjens te rugge. Want het ſchijnd dat het ſwaar vald, by de volmaaktheid diemen bekomen heeft, te blijven; 't gaat met de dingen der natuur ſoodanig, datze in haar loop te rug deinſen, wanneer datze niet meer voort konnen. Even gelijk als wy ons ſelven daarom in 't eerſte yverig aangeſet vinden, om de gene t'agterhalen die ons den weg leiden; ſoo begind deſen ernſt te gelijk met de hope allengskens te verdwijnen, ſoo ras wy merken dat het ons te ſwaar vald, deſe ſchigtige voorgangers voor-by te ſtappen, of ten minſten voet te houden. 't Dunkt ons dan louter dwaasheid te zijn langer te volgen 't geene men niet en meend te konnen agterhalen, Verlatende daarom wat alreede by andere gelukkelijk begonnen is, ſoeken wy yts nieuws, daar inwe ons beſt willen doen, welke wiſpelturige verandering hinderd, datmen tot de volmaaktheid niet geraken kan.

Dat'er veel aan 't wel beginnen hangt.

't Is ook wel te gelooven, dat de oorſaak van deſe te rug-deyſing aan het wel of qualijk beginnen der ſtudiën hangt: en dat meer ten opzigt van het wel-geſteld en leerſaam gemoed des Leerlings, als wel ontrent de getrouwe onderwijſing des onderwijſers. Want dat is de Preuve van een overdeftig verſtand, ſoo wanneer ſijn uytnementheid geen verleidinge geeft, om het qualijk aan te leggen.

Dus hebben veele haar te vreden gehouden met het gene ſy alreede hadden aangenomen, daar nochtans de ware voortgang en optoijing

van

van een konst bestaat, in het verbeteren van 't gene andere noch onvolmaakt gelaten hebben: door welken Leer-yver men t'allen tijden heeft bevonden, dat de konsten hebben toegenomen, en de Bouwers daar van, groote Meesters geworden zijn. Hier in siet men ook by vele een groote misslag, om hunne studië wel aan te vangen, datze die juist altijd op een en de selve manier, en na 't Exempel van dees of geene willen uytvoeren: want dewijle het dikwils gebeurd, dat het hunne gelegentheit niet toe laat, om alles fijsje op zijn rijsje te doen, soo geven zy de moed verloren, en blijven in haar Leerjaren steken, klagende dat haren staat niet soo veele vermag, als tot de Oeffening om een goed Schilder te worden van nooden is: welke kommer-zielen van *L. de Vinci*, aldus werden tegen gesproken. De Schilders, zeid hy, welke haar „altijd veronschuldingen, dat hun armoede niet „toe laat te studeeren, en dat zy daar door be-„let worden een volmaakten Schilder te wor-„den, die dwalen grootelijks, gemerkt sy die „schuld niet op haare armoede, maar op haar „moedeloosheid moesten leggen Want de „Deugdelijke Oeffeningen zijn altijd genoeg, „niet alleen om den geest, maar ook om het „Lichaam sijn voedsel te verschaffen. Hoe veel „Philosophen heeftmen wel gesien, in 't mid-„den van de Rijkdommen gebooren, die de-„selve hebben verlaten, op datze haar in de „wijsbegeerte, en de oeffening van de deugd „en wetenschappen, niet hinderlijk souden „zijn.

Misslag van vele.

Van de Vinci wedersproken.

Maar gelijk het wel raadsaam, ja ook seer no-

Wat'er in 't volgen van andere Meesters moet waar genomen worden.

dig is, datmen in den beginne van ſijne Studien andere Brave Meeſters navolgt, en tragt in dat gene, in welke ſy gedwaald hebben, haar te overtreffen, alſoo diendmen te weten, dat daar ontrent niet alleen yver en neerſtigheid moet aangewend worden, maar ook voor al zig ſeer wijſſelijk dragen: want het geleerdelijk navolgen van een groot Meeſter, vereiſt vry wat anders, als het ſimpel na-kopiëeren, dat voor de Jongelingen wel een bequaam middel is, om voor eerſt de [illegible] handelen, een maniere va[illegible] krijgen, de Verwen en Kolorijten t[illegible]eeren vinden, enz. Maar in het Meeſterlijk ſtudeeren, en navolgen daar moet alleen het oordeel zig omtrent de Deugden van de alderbeſte dingen oeffenen: en dat met een ſorgvuldige neerſtigheid, om alles uyt te vorſſen, 't geen daar van den regten aart der Konſt in is. Want in de beſte Tafereelen ſitten de Deugden ſomtijds ſoo diep verborgen, en ſoo konſtelijk door het geheele Werk ingewikkeld en doorvlogten, dat den alderſcherpſinnigſten Meeſter deſelve niet als na een lange opmerking beſtaat te vatten. Soo dat van een onkundige dikwils de fouten die daar noch in gebleven zijn, allerbeſt worden opgevolgt en ingeſogen. Daarom men met een verſtandig en regtſinnig oordeel ſoodanige dingen beſtudeeren ſal, en niet al voor Suiker opeeten wat van deſe of gene groote Meeſters voortkomt; invoegen men de gebreken ſoo wel als de volmaaktheden tot een wet van navolging komt te ſtellen, even ofmenze uyt eerbied van haar Meeſterſchap, moeſt agten niet te

Wat Meeſterlijk Kopiëeren is.

Onkundige volgen de fauten in 't Kopieeren beſt na.

te hebben konnen dwalen. Maar dan kan het navolgen eerſt prijswaardig en voordeelig zijn, wanneer ſy de volle kragt der Konſt in de voornaamſte dingen heeft getroffen. Aangaande nu de nuttigheid, diemen uyt het navolgen en beſtudeeren van Oude en geleerde ſtukken moet halen, is, datmen de konſt en kragt van ſoodanige Schilderyen, aan ſijn eigen Werken leerd toepaſſen, en daar in als ſijn eigen Werk vertoond; dat is, datmen de Deugd van een beroe[illegible] Werk, omtrent en in een Nieuwe [illegible]erdelijk oeffend. Hierom is'et datmen de Konſt-ſtukken met geen loſſe, of loopend oog moet beſigtigen, maar deſelve wel nadenken, en die bedenkingen andermaal hervatten, de ſtukken in de hand nemen, en beſpekuleeren die wel nauw door en door, op datmen alſoo, na een veelvoudige opmerking, de ware Deugd der Konſte en den geeſt door welke ſoodanigen Meeſter is geleid geworden, verſtaande, die ons ſelfs eigen kome te maken. Doe'er by, dat daarom eenen Jongeling omtrent de konſt van ſoodanigen navolging, zig moet voorſien, met hulp en onderwijs van een getrouw Leer-meeſter, op dat hy omtrent het gezeide, ſijne onervarene ſinnen en handen geleerdelijk beſtieren mogt.

Gebruik uyt het gene men in't Kopiëeren geleerd heeft.

„'t En is ook niet geraden, zegt *F. Junius*, „dat wy ons ſelven tot eenen Meeſter alleen „overgeven, om die in alle dingen te vol„gen: *Apelles* was ongetwijffeld den alderver„maardſten, nochtans hebben hem wel ee„nige in 't een of 't ander deel te boven gegaan. „Hy wierd wel van d'Oude Meeſters gepreſen,

Hoemen van verſcheide Meeſters het beſte moet kieſen en t'ſamen voegen.

 „maar

„ maar niet dat hy alleen behoorde na-gevolgd „ te worden. 't Soude wel goed zijn als *Apel-* „ *les* te worden, maar wat kan 't ſchaden dat „ men tot de bevalligheid van *Apelles* toevoegt „ de Geluk-ſtoutigheid van *Xeuxis*, d'onver- „ moeide neerſtigheid van *Protagenes*, de kloe- „ ke diepſinnigheid van *Nicophanis*; en andere „ hare deugen meer aan te nemen. Soo ſeggen wy nu ook, wat kan het hinderen, ſoo wy *Raphel Urbijn* als een ligtende Fakkel in fraije ordineeringe, zedige beſigheid der Beelden, en grootſe gedagten willen navolgen: dat wy daar by ſoeken te krijgen de wiſſe Teikening en vaſte omtrekken van *Carats*, *Teſta* en andere; de bevalligheid, çierlijke plaiſantie, en rijke Majeſteit van *Pietro de Cortone*, de verſtandige waarneming en dagen, Krokering en natuurlijke Koloreering van *Pouſſijn*, *Barotius*, *Simon Voët*, en watmen meer na ſijn humeur en gave oordeeld, in andere Meeſters navolgens waardig te zijn. Want gelijk wy gezeid hebben, dat de dingen beſt-gelukken, welke met ons oordeel en geſonde reden over-een-komen, ſoo vindmen ook ſelden alles dat ons behaagd in een ding alleen: Waarom eens Wijs Man behoorde van yder het beſte te ontleenen: en dat ſou dan, om met een woord te ſeggen, een volmaakt Konſtenaar zijn, die alle het gene in andere gebreekt, opmaakt, en beſnoeid dat in andere Werken overtollig is. Die daar na tragten, hebben 't regte wit in 't oog, en die 't bekomen, ſullen ſekerlijk den naam van een Groot Meeſter be-erven, en den roem van alle de voorige Eeuwen, met de Deugd van hare

Werken;

Werken verdooven. Die gene daar-en-tegen, die andere navolgen en blijven navolgen, zijn even als die, welke langs de grond blijven kruipen, en uyt vreefe van te vallen, niet op haar eigen beenen durven ftaan, veel min haar felven aanporren, om het gene, daar andere nalatig in zijn geweeft, te verbeteren, of yts toe te voegen. Van de fulke zegt *De Vinci* datze geen Echte *Soonen* maar alleen *Neven* van de konft mogen genoemd worden. Waarom ook *Junius* zegt dat fulke navolging een flaaffe *Imitatie* is, den aankomelingen meer fchadelijd dan profijtelijk; gelijk hy het quaad gebruik daar van uyt *Quintilianus* aanwijft: die aldus zeid: Veele die „ in defe on-ontbindelijke ftrikken gevallen zijn, „ verliefen ook met eenen den ernft der vrymoe-„ dige betragtinge, daar fy van naturen toe ge-„ negen waren; ja fy verlaten de nature felfs; „ den alderbeften Leidsman, dewijl fy na ik „ weet niet wat voor een Leer-meefter omfien. „ Want (zegt hy op een andere plaats) daar is niets, 't welk door de enkele Imitatie toe-„ neemd: En indien het ongeoorloft ware ge-„ weeft, tot het gene gevonden was, yts toe „ te voegen, wy fouden als-noch anders geen „ Schilderkonft hebben, dan die d'uiterfte lini-„ en van de fchaduwen der Lichamen na-trekt.

Wat de Vinci feide van de gene die nalatig in de verbetering van haar doen waren.

Vorder ftaat nu ook aan te merken, datmen neffens de verftandige navolging zig wijffelijk drage in het aanhooren van alle-mans oordeel, felfs ook van de onkundige, want daar met opmerking op te letten, kanmen veeltijds wat goeds daar uyt leeren: Men leeft van feker Schilder, die, als hy gevraagd wierd, wie hem foo

Datmen uyt 't algemeen oordeel ook wat kan leeren.

wel had leeren Schilderen? niemand noemde, maar wees met ſijn vinger op het omſtaande Volk; te kennen gevende, dat het oordeel van den gemeenen Man, hem voorſigtig had gemaakt, om ſijne konſt wel aan te leggen. Soo plegen ook in het gemeen de Konſtenaars in Griekenland, welke om prijs ſtreden, hare Werken, van die geen Konſtenaars waren, te laten oordeelen. Ons is verhaald van ſeker geval, in welke verſcheide Liefhebbers by-een waren, om van een Tafereel, in welk de Offerhande van Abraham geſchilderd was, te oordeelen. Terwijl de Konſt-kundige dat ſelve beſagen, en yder ſijn Lof en goed-dunken daar van ſeide, quam 'er een gering onkundig Man by ſtaan, en hoorende dat dien Meeſter ſoo dapper gepreſen wierd, voer hy aldus uyt: Priiſt gy-lieden dien Meeſter ſoo, my dunkt dat hy wel een groote onwetentheid, of een kleine ſorgvuldigheid omtrent het maken van die Hiſtorie gebruikt heeft! d' Omſtaanders hier over gebelgt, ſtieten hem aan een zijde, zeggende ſchimpender wijs, wat wil deſen Lompaard van de konſt oordeelen; maar hy drong' er andermaal wederom op in, en zey, kom, ik ſal 't u toonen waar de bottigheid van den Schilder leid, alleen met deſe vrage te doen: Wijſt my eens, ziede hy, hoe Abraham, als hy ſijn Soon ſal geſlagt hebben, dat ſwaard wederom in die ſcheede ſal konnen ſteken? De Konſt-kenners daar op aanſtonds agt nemende, ſagen dat den Schilder Abraham met een kromme houwer in de eene, en een regte ſcheede in d'ander hand vertoond hadde, waar op den eenen den anderen

Geeſtig voorval

ren

ren aankeek, en ſchaamrood wordende, al meesmuilende weg-droopen, voelende dat den eenvoudigen man beter de misſlagen dan ſy ontdekt had.

Hierom moet een verſtandig Schilder niemands oordeel veragten, maar met geduld over ſijn Werk aanhooren en verdragen; want dat leerd de ondervinding dat'er ſeer wejnige buiten de Schilderkonſt zijn, of ſy konnen de juiſtvormige gedaante van een Menſch of bekend Dier (in 't algemeen aangemerkt) ſeer wel onderſcheiden, en lichtelijk aanwijſen, of een Menſch gebult of gebogen is, of hy een dik been heeft, of ſijn hand te groot is, of dat hy eenige diergelijke gebreken in de natuurlijke geſtalte heeft: waar uyt men dan ſeer ligt kan beſluiten: dat die gene welke de fouten in de natuur weet te onderſcheiden, ook bequaamheid heeft om van de misſlagen der Konſt-werken te oordeelen. Het is den regten aard (zegt Cicero, in ſijn Boek van de Officien) van goede Schilders, Beeld-ſnijders en Poëten, datze hun daar in verblijden, ſoo wanneer als de gantſche menigte van 't Volk, hare Werken op het nauwſt onderſoeken, ten einde dat ſy verbeteren mogen 't geen by veelen beriſpt word: Ja ſy plagten daarom ſoo by haar ſelven, als met andere te overſlaan, wat'er ook ergens in hare Werken mispriijſelijk mogt weſen. Aanmerkt vorder datmen wel nauw moet onderſoeken, of de oordeelen van andere, omtrent ons Werk op geſonde reden ſtaan; op datmen haar noit tegen-ſpreekt, voor dat het wonder wel te pas komt, en dat gy met overtuiging haar ongeſond

Wat het gemeeu oordeel verſtaan kan.

Een regtſchapen Konſtenaar ſteld geerne ſijn werken in't oordeel van de gantſche Weereld.

Beproeving van andere luiden oorddeel.

F 5

ſond oordeel op een welgeboren uur ontdekken kunt. Soo wiſt *Apelles* hem als een verſtandig Man van den tijd te bedienen, doen *Alexander* 't Paard dat hy geſchilderd hadde niet veel agte, want ſijn levend Paard eens by de Schilderye komende, begonde te brieſſen: *Apelles* daar op ſijn kans waarnemende, ſeide tegen *Alexander. U Paard heeſt beter oordeel van de konſt, als Gy.* In de Konſten moetmen uyt aanſien van Perſoonen, het oordeel der Grooten niet meerder dan dat van den geringen betrouwen, want het gebeurd veelmalen dat de Magtige kleine kennis van de konſt hebben.

Groote hebben ſomtijds kleine kennis van de Konsten.

L. Mummius toonde in deſen wel te regt ſijn onnooſelheid, wanneer hy Korinten ingenoomen hadde, en meeſt alle de Schilderyen en Pronk-beelden naar Roomen liet brengen, belaſtende de Schippers en Overſten, dat, by-aldien ſy eenige van die quamen te verlieſen of te breken, dat ſy daar voor wederom nieuwe ſoude moeten laten maken. Gewiſſelijk heeft hy gemeend dat het maar met hermaken genoeg was, en dat alle Meeſters elkanderen in konſt gelijk waren. Even ſoo wierd ſeker aanſienlijk Duitſers (die te Roomen een deftige Schilderye van een oude Tronie zag) gevraagd, wat hy ſoodanigen Stuk wel ſoude waardeeren? waar op hy uyt goeder meeninge antwoorde, *Al was die Vent levendig, ſoo wilde ik hem te geefs niet hebben.* Sig inbeeldende dat een Oude gerimpelde Tronie, geen Konſtige Schilderye kon weſen.

Exempelen daar van.

Laatdunkendheid bedriegd.

Daar is ook niets dat eer en meerder bedriegt dan het eigen oordeel van een Menſche, die een

groote

groote agting van ſijn eigen werken heeft: ſelfs ook buiten deſe laatdunkentheid: want het gene wy door onſen arbeid beſuurd hebben, ſchijnt ons altijd ſeer fray, en 't ſchijnd door een aangeboorne Liefde tot ons ſelven natuurlijk, datmen in ſijn eigen werken het grootſte behagen heeft, en dat op ſoo een wonderlijke en verborgene wijſe; dat *Cicero* ſelfs bekend, dat hy niet kan begrijpen, hoe onſe Werken ons altijd ſchoon dunken; *En nochtans is'et ſoo*, zegt hy, *Want ik kan anders niet denken of mijne Werken zijn de beſte, en gy daar-en-tegen laat u ſelven voorſtaan dat de uwe de beſte zijn.* Even ſoo is ook het oordeel van onſe Vrienden dikwils ſchadelijk en verleidende, want door dien ſy veeltijds met ons van eenen ſin zijn, ſoo gebeurd het dat ſy ons te gevalle pluim-ſtrijken; invoegen dat het misprijſende oordeel van onſen vyand meerder voordeel kan verſchaffen, dat het goed-vinden van onſen toegenegen Vriend.

'**t Oordeel van Vrienden nadeelig.**

Hier uyt volgt klaarlijk, dat de Schilders, die hare Werken niet altijd in twijffel trekken, kleine voortgang in hare ſtudie doen; om dat ſy het alles voor goed keuren watze maken, en dunken altijd dat hun voornemen wonderlijk wel gelukt is, in 't gene ſy hebben voortgebragt: maar die twijffeld, ſoekt altijd met ſijn verſtand boven ſijn Werken te vliegen, de misſlagen uyt te vorſſen, te onderſoeken, waar en hoe hy dat verbeteren kan, op dat hy ſoo van trap tot trap wijſer wordende, in de konſt mogt opklimmen. 't Gaat gemeenlijk ſeker, dat wanneer als het oordeel van den Schilder geheel akkordeerd met den uytſlag van ſijn Werken, dat

Datmen over zijn Werken veel twijffelingen moet opnemen.

't Oordeel van den Schilder moet boven 't Werk gaan.

die

die dingen niet wel komen uyt te vallen ; en noch hebbenze een veel flimmer einde , wanneer het Werk het oordeel van den Schilder te boven gaat : Doch wanneer het verſtandig oordeel verder voor-uyt loopt dan de Werken, en 't geen men daar in komt te ſien, ſoo ſtaat van de ſulke noch een groot Meeſter te verwagten.

Behulp-middelen om van ſijn dingen wel te oordeelen.

Soo plegen verſtandige Schilders haar in deſen, van eenige behulp-middelen te voorſien, die haar in het oordeelen van hunne werken eenigſins te bate mogten komen : Hier toe gebruikten ſommige de Spiegel, in welke ſy hare dingen als in een tegenſtrijdigen en omgekeerden ſtand beſagen ; invoegen ſy haar oordeel, door het beſchouwen van twee onderſcheide Vertooningen, op den Toetſteen bragten. 't Is niet ſonder reden, datmen door dat middel de fouten zijner werken kan na-ſpeuren ; want door dien de omkeering van ſtant , veroorſaakt dat de eige liefde omtrent onſe Werken niet in haar volle kragt kan heerſchen , ſoo komen wy die aan te ſien als het Werk van eenen anderen Werk-meeſter , in welkmen (gelijk d'ondervindinge leerd) altijd veel gebreken vinden kan. Andere keeren hare ſtukken ſomtijds om , en ſien die t'onderſte boven , om alſoo uyt te vorſſen , of hunne dingen haar behoorlijke Teikening en kragt hebben, en behouwen : gelijk dat mede, door de Lijſten aan de ſtukken te doen, dikwils ontdekt word ; want dat is door ervarentheid bekend geworden, dat de lijſten een Schildery beter of ſlegter konnen doen ſchijnen : en om te verhoeden dat de Taferelen niet mogte komen af te vallen, of ſlegt en kragtoloos

Lijſten doen aan de Tafereelen deugt of ondeugd.

loos in de ſelve te worden, plegen ſommige hare ſtukken in ſwarte lijſten te ſchilderen, welke op ſoodanigen wijſe gemaakt waren, datze konden grooter en kleinder ingeſchoven worden, invoegen ſy tot verſcheidene formen van Doeken en Panneelen dienen konden: en dat alles tot dien einde, op datze van den beginne af; hare dingen daar na houden en ſchikken mogten, en verſekerd blijven, dat hare Tafereelen nimmer door de Lijſten, voor de tweedemaal ſouden gedood-verfd worden.

Insgelijks kan hier toe gemeenelijk veel helpen, datmen aan ſijne dingen, niet als aan een onverſettelijk pak tild, of te lange daar op ſit en blokt, en zig t'enden adem ſtudeerd, maar datmen die met een verſſe oog en ontlaſte ſinnen beſiet, en met een wel gepoſeerd gemoed doorwandeld en na-denkt; want dat vermag ontrent een Konſt-oeffening wonder veel. Soo moetmen ook ſomtijds om de verſtroide en afgeſloofde ſinnen wederom by den anderen te vergaderen, eenige vermakelijke ruſte tot verpoſinge opſoeken, gelijk die van een Menſch, die de leuyheid en ledigheid haat, genoeg tot nuttigheid te vinden zijn: alles ten einde dat hy met meerder Vryheid, als een vers en onbekommerd Werkman, den arbeid wederom mogte aanvaarden, 't Is ſoet en aanmerkensweerdig van *Cicero* geſproken, als hy ſeer wel hier ten propooſte zeid: *Hy ſchijnd de Vryheid van ſijn ſelven te derven, die ſijn Werken niet al te mets en ſtaakt: Want de ware Vreugd van onſen onbekommerden ledigen tijd, beſtaat niet ſoo ſeer in het ſpannen, als in het ontſpannen van ons gemoed, &c.*

Een onvermoeide ooge ontdekt de fauten beter.

De verpoſing nuttig.

Hier-

Hier-en-tegen ſtaat noch vorder aan te merken, dat'er ook weinig beterings te hopen is, wanneerwe onſe gebreken alleenelijk niet ſien konnen noch onderſoeken willen; maar dan, alsze ons als wat frays en behaaglijk beginnen te worden. De ſoodanige konnen niet wel verdragen dat hunne werken onder 't oordeel van de Menſchen komen: en by aldien ſy dat niet konnen ontvlieden, ſoo bedekken ſy die veel liever, indienze maar konnen, dan dat ſy die ſouden trachten te verbeteren. *Dwaſe luyden* (zegt Horatius) *plagten haare verſeerde geſwellen door een quade ſchaamte te verheelen.* Soo verbergen ook ſommige Schilders alles watze voor een kundig oog van kant konnen maken, dat maar eenige aanleidinge tot beriſpinge van hare werken geven kan; alwaren 't maar Schetſen, Teikeningen, Printen, Plaiſter-beelden, Kleedingen, Leede-manen, of diergelijk Modelwerk, datze tot hare dingen gebezigt hebben: Doende even alswe van ſeker Schilder geleſen hebben, die al ſijn Hoenders buiten ſijn Huis liet brengen, op datmen de gebreken van de Hoenders dien hy daar na Geſchilderd hadde, niet bekennen ſou. *Xeuxis* was een groot Meeſter, maar konde ſijn eigen fouten door opmerking wel ſien, en woude die ook geeren bekennen, want hy had eens een Jongen met Druiven in de hand gemaakt, welke ſoo natuurlijk geſchilderd waren, dat de Vogelen daar op vlogen om die te eeten; waar uyt *Xeuxis* oordeelde dat den Jongen niet wel moeſt geſchilderd weſen, door dien de Vogelen, die anderſints voor de Menſchen ſchuw zijn, op de Druiven dorſten komen,

Misſlag van ſommige die hare fauten verbergen.

Snakig exempel.

Hoe Xeuxis ſijn misſlagen uytvond en bekende.

men ſonder voor den Jongen vervaard te weſen.

Eenige verſchoonen ook dikwils hare Werken, met te ſeggen datze daar niet lange aan geſchilderd hebben (niet tegenſtaande ſy haar daar over na hun uyterſte vermogen hebben afgeſloofd,) op datmen alles daar in ſoo nauw niet onderſoeken, noch examineeren ſoude: of gelijk ſeker Schilder eens deed', ſoo wanneer hy aan een verſtandig Meeſter een Tafereel liet ſien, by welke hy ſeide, Dat hebbe ik ſoo maar ter vlugt in een dag of anderhalf aangeveegt; meenende over ſijn kloekheid gepreſen te worden; maar dien Baas antwoorde heel buiten den anderen ſijn verwagtinge, zeggende: ik kan het ook heel wel ſien datje niet veel tijd daar aan beſteed hebt.

Wat ſommige tot verſchooning van hare werken by brengen.

Reſteerd nu noch, om dit Hoofdſtuk te beſluiten, dat men weete hoemen zig in het oordeelen en beſchouwen van andere Luiden Werken moet dragen: en daar toe ſalmen kortelijk in 't algemeen aanmerken, datmen de kleine gebreken en pikkediljes niet al te nauw examineeren, noch te ſeer beriſpen moet; noch de groote misſlagen niet te ligt door de Vingeren ſien: want ſoo een Schilder hem hier in onvoorſigtig draagd, hy loopt gevaar om by alle andere veragt, en ſeer gehaat te worden.

Hoemen hem in 't beſien van andere Luiden Konſt ſal dragen om wel te oordeelen.

V. HOOFDSTUK.

Gelijk wy in de voorgaande Hoofdſtukken verſtaan hebben de byſonderſte noodwendigheden die tot den algemeenen Schilder behooren,

hoord: alſoo willen wy nu aanmerken, hoe een verſtandig Schilder hem in het begin, midden en einde van ſijn ſtudieus leven dragen ſal, op dat alles wat tot hier toe gezeid is, in dit Hooftſtuk mogt beſlooten worden.

'tGantſche leven van een verſtandig Schilder in Drie tijden onderſcheideu.

De gantſche poging van een Schilder die na een gelukkig einde tragt, kan bequamelijk in Drie onderſcheide tijden van doening afgedeeld worden. De eerſte is de Studie diemen moet aanwenden om te leeren, De tweede, geleerd zijnde, te yveren na eenen grooten naam. De derde, te arbeiden om een eerlijken Rijkdom te verkrijgen.

I.

De Leertijd.

Aangaande voor-eerſt de Leering, die moetmen vroeg beginnen, voorſigtig aanleggen, en van alles dat de algemeene Teikenkonſt, Bouwkonſt, Perſpektijf, Menſchkunde, Ordineering en Koloreering aangaat, neerſtig doorſoeken, en arbeiden, om van jongs aan ſulken vaſten en vaardigen manier aan te nemen, datmen in geene dingen verlegen blijft; noch oyt een arbeidſame pijnelijkheid in ſijne Konſt-werken laat blijken, maar de regte eenvoudigheid der nature komd te vertoonen; welke alleen en ook niet anders verkregen word, dan, na datmen van alles goede fondamenten geleid heeft. Want

Datmen de fondamenten in groot agting moet houden.

die Jongelingen, welke van de voornaamſte gronden der Konſten weinig werks maken, geven weinig hoop van ſeer geleerd daar in te worden. Veele raken de fondamenten der konſten wel eens aan; maar ſoo haaſt ſy die begonnen hebben, ſtappen ſy daar over heen, en maken daar na dingen die ſonder grond-veſt zijn; en dus komt het na de leſſe van *Seneka* te geſchieden

fcheiden, *Wat geen fondament heeft, moet inder haaft Bouw-vallig worden.* Maar niet-tegenftaande de grond-leffen ons in den beginne wat onfoet, ja onnoodig fchijnen, moetmen weten dat de nuttigheid en vermaakelijkheid van veele Leer-ftukken alleen in hare uyt-einden gelegen zijn. Hierom falmen tragten de noodige Kondfchappen door de ware manier te bekomen, want het geen men gelukkig vinden wil, moetmen in fijn eigen weg foeken, en foo doende looptmen 't gefogte regt in de mond. Alsdan mag men hem begeven, om met een verligt verftand, brave dingen te durven aanvangen, en die regeeren na goede en welverftane grondregelen, fonder zig met defe of gene krukken te behelpen. De regtfinnige konft, zegt *Quin-* ,,*tilianus*, werd dan eerft voor goed gekeurd, ,, wanneerze hare meefte kragt op een fekere ,, wijfe, omtrent de aanfienlijkfte dingen be- ,, ftaat aan te leggen; de by-wegen en kromme ,, fprongen daar-en-tegen, die buyten de ware ,, regelen loopen, zijn enkele fchuil-winkels, ,, en fluip-holen, tot welke die geene haar toe- ,, vlugt nemen, die in de konft niet feer vaft ,, gaan; even als de gene die niet wel ter been ,, zijn, zig in het loopen, met keeren en wen- ,, den, foeken te ontfluipen.

Nuttigheid der Leerftukken is in 't einde gelegen.

Schoone leffe van Quintilianus.

Soo moet ook een jong Schilder in 't midden van fijnen voortgang dikwils beproeven, en aan dees en gene dingen onderfoeken, hoe veel fijne fchouderen konnen dragen, en verfcheide Jaaren en Maanden van fijne ftudie tegen elkander overwegen, en opnemen hoe veel hy is gevorderd, wat kragten hy nu meer dan

Hoemen fijn voort-gang in 't leeren beproeven fal.

in die tijd heeft bekomen; met wat grondige kennis hy nu dit of dat beter als te vooren verſtaat, en diergelijke; op dat hy telkens ſijn kragt overwegende, geen ſwaarder ſtoffe uytleſe, als 't uyterſte van ſijn vermogen dragen kan. Want gelijk alswe de proef-ſtukken van onſen eerſten ſtoutmoedigen arbeid, niet tot op het laaſte van onſe doeningen moeten uytſtellen, ſoo moetmen de bloodigheit der ſchaamſchoenen, ook niet te vroeg uyttrekken: maar alsdan magmen zig eerſt op ſijn konſt beginnen te vertrouwen, wanneermen hem na lange ervarentheid verſekerd vind, van de onfeilbare regelen, na welke datmen zijn dingen weet te rigten. Dan is'et datmen zig mag verlaten, op de Deugden diemen ſeker weet dat in ſijne Tafereelen zijn; dewijlmen bekend, hoedanig, en door wat weg men die daar heeft weten in te brengen. Dan behoeftmen weinig te vragen na de authoriteit van die gene, welke uwe Werken ſiften ſullen, want gy zijt alreede verſekerd, dat het aldergeleerdſte oordeel u voordeel aan u eere toe-brengen kan. Voorwaar daar zijn weinig ſulke ſchamige Menſchen te vinden, die zig niet verſtouten op de kennis van haar eigen vermogen, ſoo wanneer hun gemoed gewiſſelijk verſekerd, dat het haar aan geen kunſt ontbreekt: Invoegen de ſchaamte alderbeſt verbeterd word, door 't vrymoedig vertrouwen dat wy op ons ſelven hebben. Het ſtaat ook wel aan te merken, dat deſe ſtoutmoedigheid niet uyt ſorgeloosheid noch loſſigheid moet voortkomen, want men ſtaat gedurig in perijkel van te vallen, waarom datmen ook met een geſtadige

Wanneermen op ſijn Konſt regelen vertrouwen mag.

Toeverſig in deſe beproeving.

ſorge

ſorge ſeer omſigtig moet weſen; doch meer uit een redelijk beſeffen van de onheilen tot welkmen ſou konnen vervallen, als wel uyt een ſlaafagtige vreeſe voor de ſelve: Want *het ſchroomagtig vermijden der gebreken* (zegt Horatius in ſijn Boek van de Digtkonſt,) *word het grootſte gebrek, ſoo wanneermen onaardiglijk daar mede te werk gaat.*

Nu ſtaat in de tweede tijd te letten, op de middelen diemen moet aanwenden, om een grooten Naam te bekomen. Door de Eere (zegt *Junius*) word de Schilderkonſt als door 't regtte Lok-aas aangeſet. Soo is ook de hope van een onſterflijken naam te bekomen, het eenig oogmerk der oude Vermaarden Konſtenaars geweeſt; wetende dat indien ſy dien konden bereiken, het haar aan geen winſt ontbreken ſou. Men kan geen weg, die daar op uytloopt, nader praktiſeeren, dan te arbeiden om zig Univerſeel in de Konſt te maken, en gelijk men zeid, over al t'huis te zijn; invoegen men alle en een ygelijk mag voldoen. Hoe menigmaal ſietmen door gebrek van deſe algemeenheid, dat fraije Meeſters hare Tafereelen bederven, met yts daar by te maken, op welk ſy haar niet en verſtaan; als by Exempel een Beeld-ſchilder, dat hy Landſchappen by ſijn Hiſtorien maakt die niet en deugen, of Gebouwen en anders, tegen de order-maten en perſpektijf-regels, daar by ordineerd, en diergelijke, als den verſtandigen genoeg ſal vatten: In alle welke misſlagen een Schilder niet ſal vervallen, by-aldien hy zig op de algemeene wetenſchappen verſtaat.

2. Tijd om een grooten naam te bekomen

Datmen moet ſoeken algemeen in de Konſt te zijn.

Men ſou hier tegen konnen inbrengen, dat'er

Tegenwerping van sommige.

hulp-middelen zijn, om in desen gered te worden, en datmen, gelijk het veel geschied, sijne stukken door andere kan laten opmaken, als by voorbeeld, dat een Beeld-Schilder sijn Verschieten van een Landschap-Schilder laat maken, of de Gebouwen van een die de Architekture en Perspectijf verstaat, enz. Waarom een Landschap-Schilder sijn stukken door een Beeldenaar kan laten stoffeeren, gelijkmen dat soo noemd. Invoegen dat'er dikwils twee, drie, of vier Meesters aan een Tafereel geschilderd hebben. Hier omtrent heeft de Ervarentheid geleerd, dat de Beelden in soodanige stukken dikwils worden ingelapt, even ofz'er uyt de Lugt in gevallen, of immers daar in niet en hoorden.

Haar misslag ontdekt.

Want menigmaal werd van de Stoffeerders het voornemen van den Meester, noch de verkiesinge van het Dag-ligt, noch de behoorlijke wijking der gronden, de Perspectijf, ja den gantschen aard van 't Landschap niet verstaan; veel min dan datze het in het toe-passen harer Beelden in agt nemen: invoegen sy gantsch ongeaarde Beelden van eenen schoonen dag in een sommer Landschap komen te maken, en diergelijke misslagen meer, die tegen de waarheid der natuur, en regelen van de Konst strijden, 'k Heb veelmaal geobserveerd, dat de Beelden en Beesten, die van den Landschap-Schilder selfs daar in gemaakt waren, die, hoe slegts sy ook mogten geteikend wesen, nochtans beter uyt eenen aard na het Landschap geplaatst, en Geschilderd waren, dan andere die al van een goed Meester daar waren by-geplanst. Soo dat 'er, (sonder dat nochtans ymands doen in 't by-

Door ervarentheid in veel voorvallen wederleid.

sonder

ſonder worde beriſpt) dit in 't korte kan toegeſeid worden, dat'er weinige van die, welke andere in haar Werk moeten te hulpe roepen, geſien worden, die de naam van een groot Univerſeel Meeſter dragen, noch ook dat hare ſtukken in een ongemeene hoog-agting zijn; en 't is niet vreemd, want wat ongelijk ſoumen doen, datmen ymand die drie of vier Vaders had, den naan van een Hoere-kind gaf.

Gelijkenis waarom ſommige geen groot Meeſter konnen genaamd worden.

Soo weten wy ook wel, dat het niet mogelijk is, alles door regelen van buiten te leeren, en datmen derhalven het leven in vele diende te gebruiken. Maar alſoo het veelmalen gebeurd datmen het leven op die tijd als 't ons van nooden is, niet kan bekomen; behoordmen neerſtig te weſen, om in ſijn opgaanden tijd alle dingen te modellen, inſonderheid ſoo wanneer d'okkaſie preſenteerd, om wat ongemeens van fraije Lugten, Verſchieten, Geboomten, Kruiden, Oſſen, Koeijen, Schapen, Bokken, Honden, Swijnen, Paarden, Ezels, Gevogelte, Wapenen, Goude, Silvere en Kopere Vaten, Vrugten, bloemen, Aard-en Boom-gewaſſen; ook eenige ſchoone Troniën, en Handen en Voeten van Oude en Jonge Mannen en Vrouwen, Mooren en naakte Kinderkens. Voornamentlijk moetmen ſijn kans waarnemen omtrent de vreemdigheden, als van Leeuwen, Tijgers, Beeren, Oliphanten, Kameelen en diergelijke wilde Dieren, diemen ſelden onder oogen krijgt, en ſomtijds evenwel hebben moet, om in ſijn Inventien toe te paſſen; daarom datmen die in verſcheide opſigten en verkieſingen moet ſien te bekomen. Staat alleen hier in goe-

Hoemen moet ſoeken veel dingen te modellen.

En welke voornamentlijk.

de toeverſigt te nemen, om die Meeſterlijk en niet Kinderagtig te paſſe te brengen.

Men moet zig ſien bemind te maken.

Insgelijks moetmen zig ook by Groote en Kleine in allerley voorval ſoeken bemind te maken, maar niet tragten om de domme menigte alleen te behagen, want dan ſoumen ſekerlijk de alderwijſte mishagen.

L. de Vinci willende ſijn Diſcipulen leeren, hoe ſy zig wegen hare Schilderkonſt by yder aangenaam ſouden maken, (niet tegenſtaande ſy van byſondere ſmaken mogten weſen,) gaf haar deſe Leſſe: Namentlijk, dat ſy in een en de ſelve Ordinantie, ſommige dingen ſouden brengen die ſterk geſchaduwt, en andere wederom die veel zagter aangetaſt waren, doch in ſulker voegen, datmen de reden en oorſaak van waar de ſterke en flauwe ſchaduwen voortquamen, klaarlijk kon bekennen.

Gemeene opmerkingen om zig bemind te maken.

Soo zijn'er noch verſcheiden andere voorvallen, daar in den Schilder hem voorſigtig moet dragen, wil hy in de gunſte der Menſchen komen. In 't gemeen willen de menſehen altijd ſchoonder weſen dan ſy in der daad zijn; gemerkt elk zig ſelven geerne behaagt: Hierom moet den Schilder in het Konterfeiten een betamelijke flattering, die meer natuurlijk dan opgepronkt is, zig aanwennen; de Poſturen wel in een goeden ſtant verkieſen, ſchoon en ſonder onaangename ſchaduwen in de Troniën weſentlijk doen gelijken: want indien ymand ſchoonheid heeft, hy ſiet het geeren in ſijn Schilderye.

Diogenes Laërtius verhaald van ſeker Jongeling die hem binnen Athenen heel ſchoon en gantſch

çierlijk gekleed liet uytſchilderen, na welk modèl hy hem dan dikwils ging op-pronken, om hem waar 't mogelijk ſoo ſchoon als ſijn Schilderye te vertoonen.

Het tegendeel liet *Ageſilaus* blijken; want om dat hy leelijk en klein van Perſoon was, wilde hy niet geſchilderd zijn.

Om deſe reden, moet de abelheid van den Schilder, de mismaaktheden door d'een of d'ander aardige verkieſinge weten te bedekken. *Alexander* liet zig met de eene Hand om hoog Schilderen, van welk een Vinger voor een gedeelte van ſijn Aangeſigt quam, om door dat middel een Lidteiken van ſijn Tronie, aardig en ongeagt te bedekken. *Apelles* Beelde den Koning *Antigonus* op zijde uyt, op datmen de mismaaktheid van ſijn een Oog, niet ſien ſou.

Exempelen van die door abelheid hun bemind, wegen hun Werk maakten.

Voor alle dingen moet ook een Meeſterlijk Schilder, wil hy een goeden naam behouden, ſeer nadenkende en omſigtig in al ſijn doen weſen, inſonderheid omtrent ſijn Inventien, en by-een Ordineeringe der Hiſtorien, op dat hy niet alleen geen onmogelijke of Konſt-ſtrijdige dingen voort brenge, maar dat hy ook in geenen deele dingen maakt, van welke, of de Luiden dieze toebehooren, of andere dieze beſchouwen ſullen, eenen quaden uytleg daar van doen konnen, of ook buiten de Intentie van den Schilder, oorſaak van beſchimping verleenen. Hierom is'et datmen zig altijd wel van den ſin en waarheid van ſijn voornemen moet verſekeren, datze op een goede meeninge, en in reden beſtaande uytleg, gegrondveſt is. Wil dan evenwel het quaadwillig onverſtand der

Een Schilder moet omſigtig en nadenkende weſen

 Spot-

Spotters, buiten de gesonde meeninge van den Schilder, eenen valschen uytleg daar over doen, moetmen altijd veerdig wesen, om dat met een abel-aardigen quinkslag wederom goed te maken. Een Exempel hier van verhaald ons *Thomas Roe*, Engels Ambassadeur, in sijn Voyagie, dat, doe hy aan den Grooten *Mogol* gesonden wierd, nessens andere geschenken twee konstiggeschilderde Tafereelen aan dien Vorst op-offerde; in de eene was een slapende Venus, die van een Satyr by de Neus gevat wierd, in de ander stond een Paard en een Stier: den *Mogol* dese stukken besiende, vraagde seer nauwkeurig watze te beduiden hadden, en geliet zig met een verbelgt gesigt, dat hy dese Schilderyen tot beschimping over sijn Volk opnam, even of sy Hoorndragers waren, gelijk desen Satyr; den Ambassadeur de snof in de Neus krijgende, vreesde voor ongenoegen, seide seer beleefdelijk, dat hy niet wist wat den Schilder daar mede gemeend hadde; den *Mogol* wederom voort vaarende met vragen over 't ander stuk, zeyde, meend gy dan dat ik geen Paarden of Stieren kenne? Flux antwoorde *Thomas Roe*, wy hebben dat wel geweeten, maar mijn Meesters hebben met dese twee Schilderyen willen toonen wat Schepsels en Dieren hun Land voortbrengt, om u daar mede te konnen dienen; by-aldien gy maar gebieden wilt. Door welke welbedagte uytvlugt den *Mogol* hem liet paijen, en den Afgesant een groot gevaar ontquam.

Exempel om de quade uitleggingen van eenige Schilderyen met een quinkslag goed te maken.

Daar is ook een ander middel, waar door den Schilder hem selven een vermaarden Naam

Dat men zig door Printen

kan

ken maken: Namentlijk dat hy ſomtijds tijd en vlijt daar toe aanwend, om eenige van ſijn beſte ordinantien en Teikeningen in Print uyt te geven: want vermits die de geheele Weereld doorwandelen, en in alle Lief hebbers handen komen, en dat de Schilderyen meeſt altijd maar in eene plaats blijven, ſoo is ligt af te nemen, datmen door eenige Print-konſt in de Weereld te brengen, meerder bekend kan worden. Hier toe kanmen ligtelijk, als tot een buyten-tijdige oeffening, en ſijn eigen ſelfs-vermaking, de handen aan het werk ſlaan; niet datmen dat door een langwijlige arbeid van in 't Koper te ſnijden, (dat veel moeiten in heeft, om het Graveer-yzer wel te leeren handelen,) ſou halen; maar door een ligte manier, van met Sterk Water te Etzen of in Koper in te bijten, welke veel korter en gemaklijker toegaat dan hen ſnyen met de Graveer-yzers, gelijk die nu ook in Vrankrijk en Holland ſoo gemeen en fraay geoeffend word, datmenze nauwlijks van 't Snyen onderſcheiden kan.

uyt te geven kan in naam brengen.

Weinig Jaren geleden heeft *A. Boſsè*, binnen Parijs, hier van een gantſch Boek geſchreven, dat ook naderhand in 't Hoog-duits en Nederduits is over-geſet; In welk hy aanwijſt de Gronden te maken, hoemen die op de Platen ſal ſtrijken, droogen, hard en ſwart maken ſal, hoemen de Teiken-naalden ſlijpen, vaſtſetten, en op het Koper regeeren ſal, op wat wijſe het Sterk-water gemaakt en op het Koper gegoten wort, en alle andere noodige handgrepen die daar toe vereiſt worden, dien hy op twee verſcheiden wijſen, d'een met een harden

d'ander met een zagten grond leerd: Soo dat hy alles klaarlijk, tot het maken der Druk-Parſſe toe, volgens ſijn eigen ondervinding, als een nuttige Wetenſchap voor de Liefhebbers der Teiken-en Schilder-konſt, daar in komt aan te wijſen. Gelijk hy ſelfs ook wegens het voordeel dat'er de Konſt-oeffening door kan verkrijgen, in de Voor-reden van 't gemelde Boek zeid, dat het te wenſchen waar, dat alle Schilders en Teikenaars zig tot de Wetenſchap van 't Etzen begaven, op dat wy door dat middel meerder fraije Printen mogten bekomen, die wy nu miſſen moeten. Ook ſoumen hier by konnen aanmerken, datmen door Platen na eenige van ſijn beſte ſtukken, door andere te laten ſnijden, tot het ſelve oogmerk geraken kan.

Diend ook noch vorder aangemerkt, dat het Reiſen en beſigtigen van andere Landen, en aanſienlijke Rijken, den Jonge Schilders nuttig kan weſen, en mede tot een middel diend om zig eenigſingts vermaard te maken; hoewel men om eenen naam alleen ſonder eenige Meeſterlijke geleerdheid mede te brengen, geen reiſe behoefd na Roomen of elders heen te doen: Want, op ſulken wijs wederom in ſijn Vaderland komende, verſchaft okkaſie, om van de Verſtandige die u te vooren hebben gekend, uytgelachen te werden; die u dikwils ſouden nageven dat'er eenen Ezel in Lijf-land is geweeſt, en dat hy noch Gygaayd als hy t'Huis komt, en diergelijke ſmaad-redenen, dieze dan met regt komen uyt te braken; invoegen men dan alleen uyt inſigt van wat byſonders te leeren, het reiſen moet beginnen. Dit moetmen

ook

ook niet ter loops doen, als de Honden te Kerk gaan, die eens blaffen en wederom te rug loopen, meenende 'k hebber geweeſt; maar neen, men moet ergens een wijle tijds zijn verblijf nemen, op datm'er wat ſou konnen ſien, wat leeren, en wat van daan brengen.

Soo plagten eertijds fraije Borſten, Italien te gaan beſoeken, en verbleven een wijl te Roomen, om onder 't Schilderen aldaar de Teikenſchool te oeffenen, die veele dan namaals naar Venetien gingen, om het wel Schilderen en Koloreeren te leeren, gelijk d'exempelen van veel Meeſters getuigen konnen.

Veele beſoeken heden Vrankrijk, daar thans ook wel wat te leeren is, alsmen kan afnemen uyt de fraije dingen die'er dagelijk van overkomen. Het is mede bekend, datmen van de Konſtenaars, die een wijl vreemde Konſt-ſcholen beſogt hebben, een groote verwagting heeft, en dat dienvolgende het gene men dan van daar mede brengt, aangenaam by de Liefhebers is, by aldien 't ſoo veel is, dat het hare oogen behagen kan; invoegen daar noch altijd grooter roep van uyt-gaat als het in der daad is, omtrent welk geval het geſchapen ſtaat, om zig voorſigtig te dragen, op datmen die faam niet wederom komt te verlieſen: datmen dikwils ſiet gebeuren, en dat meeſt altijd, wanneermen leuy en yverloos word, en op den naam ſteund die van hem begind uyt te gaan; niet denkende dat het ſwaarder valt het verkregene wel te bewaren, dan yts van nieuws te gewinnen; op welk voornamentlijk te letten ſtaat.

Soo ſtaat hier voor een Konſtenaar ook noch

te

Datmen zig op een grooten naam niet moet verhovaardigen.

te Noteeren, dat by-aldien het geluk hem foodanig in fijn neerftige ftudie, boven alle gezeide fwarigheden, te hulp quam, dat hy den naam van een groot Meefter verkreeg, hy alsdan wel toefie, dat hy hem felven op de Wieken van de Faam, tot trosheid en opgeblafenheid niet laat vervoeren: want dat by alle verftandige dapper misprefen word. *Xeuxis* wierd, om dat hy *Helena* eens foo verwonderens-waardig wel getroffen had, foo hoovaardig, dat hy ze niet dan voor een groot ftuk Gelds wilde laten kijken: ja hy wierd op 't laafte over fijn konft foo moedig en verwaand, dat hy fijn Naam XEUXIS met groote Goude Letteaen op fijn Mantel liet fetten, om over ftraat gaande, van yder een bekent te wefen.

Verwaandheid van Xeuxis.

Indien yemand waardig den naam van een groot Meefter verdiend, en dan fijne Werken vol van de ware deugd der konfte konnen geoordeeld worden, en dat fy alle noodwendigheden, van goede Teikening en proportie, behoorlijke reddinge en houdinge in haar hebben, die over een komen met de plaats en 't ligt, in welke de voorwerpen zijn; en dat de fchaduwen en dagen gefchikt zijn, na de okkafie van welke fy worden voortgebragt; en dat voorts alle de Beelden gedifponeerd en gekoloreerd zijn, na den inhoud van de Hiftorie diemen wil vertoonen; daar-en-boven datze aandagtig en werkelijk hun doeningen en herts-togten voortbrengen, die met haar gantfche ftand over-een komen; alsdan magmen wel op fijn konft vertrouwen, nochtans nedrig van herten, en gemeenfaam van ommegang wefen: Want de

hovaar-

hovaardy maakt onse Vyanden listig, om met Leugenen en quade parten onsen goeden naam en faam te ondermijnen; die niet als door zig wel en loffelijk omtrent mindere Meesters te dragen, konnen overwonnen worden. In dien staat zijnde, is het tijd om na eerlijk Gewin en Rijkdom om te sien. Soo rasmen zig kan versekeren datmen door sijn gedane Neerstigheid een volkomen Meester geworden is, die sonder alle hulp van andete onderwijsers alleen kan voort studeeren, en dat sijnen Naam daar by begind vermaard te worden, soo moetmen tragten zig selven over-al in de gunste der Menschen in te dringen; insonderheid meest omtrent de groote, als Koningen, Prinssen, Vorsten en Heeren, en wel voornamentlijk by die, welke door liefde tot de konst, de Konstenaars beminnen, en de selve door rijkelijk te beloonen, de hand boven 't hoofd houden: ook omtrent verstandige en geleerde Heeren, die goede Kunstkenders zijn, en u hier en daar konnen voordragen, te rekommandeeren daar wat Meesterlijks te maken valt. 't Gaat gemeenelijk seker, dat, soo den Koning is, soo zijn de Onderdanen. Hierom is yder genegen om zig van der Overheden Werk-luiden geeren te laten dienen: wie weet niet hoe meenige hier door tot Mannen geworden zijn; leest het leven van de vermaarde Schilders, en gy sult meer dan overvloedige Exempelen vinden; of by-aldien het u te verr' is om uyt de Boeken te halen, aanmerkt de geagtheid die wy dagelijks van verscheide Meesters in Vrankrijk en elders komen te hooren: ja hoe groote sommen gelds aan sommige

Wat de hovaardy dikwils te wege brengt

Gunste der groote en Konstkenners.

ge-

geboden worden, om hun Woon-plaats te willen veranderen, en haar daar door in de Hoven der Prinſſen te lokken, enz.

Men moet zig op de gunſt der Grooten niet verlaten.

Edoch ſtaat voor een verſtandig Man, omtrent deſe dingen wel te letten, dat men zig op de gunſt der Groote niet te veel, veel min alleen ſal vertrouwen, noch hem geheel op hare mildadige belooning verlaten, om niets ten dienſt van de gemeene Onderdanen yts uyt te regten. d'Ervarentheid heeft geleerd dat de belooning onſeker gaat, inſonderheid omtrent den arbeid, diemen dikwils uyt inſigt van eenig boven-gemeen voordeel, of gunſtige neiging der Gezaghebberen te verkrijgen, aanleid: want het komt menigmaal buiten onſe verwagting ſeer ſober uyt te vallen, en dan ſtaat'er niet dan mis-trooſt en wanhoop voor de deure des Konſtenaars; invoegen het beter is, op een gewiſſe winſt, die met de gelijke waarde onſer Konſt-werken over een komt, zig te verlaten, dan te hopen op een ingebeelden Gouden Berg van groote beloften, waar van 't volbrengen hangt aan de wiſpelturige Fortuin, of onbeleefde quaadaardigheid des belovers.

Beter op ſekere winſt geſien dan zig op een ingebeelde overloon te verlaten.

Exempelen hoe onſeker de beloonig gaat.

Al kreeg *Apelles* voor 't Konterfeitzel van *Alexander* twintig talenten Goud, ſoo luktend *Andreas Matineas* op verr'na ſoo wel niet: dien goeden Meeſter Schilderde op hoop van een Kerkelijke bedieninge voor ſijne Soonen te verkrijgen, een Galerye voor Paus *Innocentius* de VII. maar hy kreeg'er niets voor, dan dat den Paus hem weinig tijd daar na, de zeven Ondeugden belaſte daar noch by te maken, 't welk *Matineas* dede, maar hy Schilderde op ſijn eigen goedvinden de agtſte Ondeugd, namantlijk

lijk de Ondankbaarheid daar by, meenende door een heimelijk verwijten by den Paus wat op te doen, en ſijn mildadigheid gaande te maken: doch *Innocentius* de uitbeeldingen ſiende, vraagde *Andreas* met verwondering, waar hy meer dan van zeven Ondeugden gehoord had? *Matineas* antwoorde, Dat de Ondankbaarheid thans ſoo groot en gemeen onder alle ſoort van Menſchen was, datze, zijns Oordeels, wel voor de agtſte mogt Geſchilderd worden: Paus *Innocentius* deſen duw heel ligt in ſijn wanbais voelende, hield zig egter Innocent, en zeide, Schilderd nu daar tegen over de Zeven Deugden, en voegt'er de Lijdſaamheid voor de agtſte by: invoegen *Matineas* verſwaring van arbeid, en weder-ſchimp tot ſijn loon bequam.

Meerder Exempelen, agten wy niet noodig op te halen, maar vermeenen 't gene ſoo hier in, als in alle de voorgemelde dingen, die tot een beknopte Inleiding van de algemeene Schilderkonſt dienen konnen, genoeg gezeid te hebben. Zulx wy, om den Konſt-oeffenenden Leſer niet lang met woorden ſonder ſaken op te houden, willen eindigen, en verhopen dat het goede daar in gevonden wordende, eenig fondament ſal geven, om de ware Konſt-oeffening op te bouwen, en dat de misgrepen by ons buiten weten begaan, niet ſoo ſeer ſullen dienen, om de nijdinge oorſaak van beriſping te verleenen, als wel tot aanleiding der gauwer Geeſten, om de Heerlijke en algemeene Schilderkonſt, van tijd tot tijd op te toijen, en te verbeteren. Beſluit van deſe Inleiding.

EYNDE.